

Matti Rautiainen, Riitta Tallavaara, Sanni Kupiainen & Anna Veijola (toim.)

HISTORIAA LUKKOJEN TAKANA

AVAIMIA PAKOHUONEIDEN KÄYTTÖÖN
HISTORIAN OPETUKSESSA

Julkaisija: Jyväskylän yliopisto.

Toimittajat: Matti Rautiainen, Riitta Tallavaara, Sanni Kupiainen ja Anna Veijola.

Graafinen suunnittelu: Petri Voudinmäki / Studio Woudin.

ISBN-tunnukset

978-951-39-7632-3 (painettu)

978-951-39-7633-0 (verkko)

Painopaikka: Yliopistopaino, Jyväskylä.

SISÄLLYS

Matti Rautiainen

Johdanto 5

Teemu Korkiakangas

Syttynyt on sota julma – Jyväskylän seminaari sisällissodassa 6

Tommi Hämäläinen

Pakohuoneet ja historian opiskelu 6

Anna Jäntti, Fanny Ruonaniemi ja Tommi Hämäläinen

Punainen pakohuone - Tapaus Toivo Rainio 8

Tuomas Riipi, Jari Salminen, Touko Saukkola ja Mikko Salo

Valkoinen pakohuone - Tapaus Kaarlo Saari 30

Johdanto

Pako- ja mysteerihuoneista on nopeasti kehittynyt osa suomalaisten vapaa-ajanviettoa, ja miksei olisi: yhteistä tekemistä, kutkuttavia mysteerejä, ongelmaratkaisupähkinöitä, oivaltamisen ja onnistumisen riemua ja luovuutta. Ehkä myös hiukan kismitystä, jos ratkaisu jää suorittamatta ennen ajan loppumista. Harva poistuu pako-/mysteerihuoneesta ilman kokemusta, jossa olisi uponnut syvälle huoneeseen luotuun maailmaan. Kokemus on vahvasti immerssiivinen – huone vie mukanaan ja ulkopuolinen maailma sulkeutuu pois mielestä. Jää vain se, mikä huoneessa on, parhaimmillaan.

Pakohuoneen idealla on paljon yhteistä oppimisen kanssa. Opetuksen suunnittelussa ja tavoitteen asettelussa on aina taustalla pyrkimys saada aikaan oppimisen imua, oppijan keskittymistä opiskeltavaan asiaan ja pinnistelyä eli kovaa työtä sen eteen. Historian osalta kyse on oppimisprosessista, jossa mukana on sekä kognitiivinen että affektiivinen näkökulma. Kognitiivisella näkökulmalla tarkoitetaan tässä yhteydessä pakohuoneesta löytyvän materiaalin avulla rakentuvaa vastausta kysymykseen, jonka huoneessa olevat pyrkivät ratkaisemaan. Samanaikaisesti tärkeää on myös affektiivinen yhteys eli kyky ymmärtää historiassa toimineen ihmisen kokemuksia omien, samankaltaisten kokemusten avulla. Historian opetuksen suhdetta pakohuoneisiin kuvaa Tommi Hämäläinen tarkemmin kirjoituksessaan *Pakohuoneet ja historian opiskelu*.

Tässä hengessä Jyväskylän yliopiston Seminarium-rakennukseen pystytettiin yhdelle marraskuiselle viikolle kaksi pakohuonetta, jossa ratkottiin kahden vuonna 1918 eläneen Jyväskylän seminaarin opiskelijan ympärille liittyntä arvoitusta. Nämä molemmat pakohuoneet esitellään tässä julkaisussa yksityiskohtaisesti. Huoneeseen osallistui yläkoulu- ja lukiolaisryhmiä. Opetuskokeilun yhteydessä pakohuoneisiin osallistuneilta lukiolaisilta kerättiin kyse-lylomakkeella tutkimusaineisto, jossa he arvioivat paitsi omaa kokemustaan myös huoneessa käytettyjä historian taitoja sekä affektiivista sidostaan ratkottavaan mysteeriin. Lukiolaisten kokemus huoneista oli hyvin positiivinen. Ainoastaan yhdellä opiskelijoista oli jäänyt neutraali (ei hyvä eikä huono) kokemus, muut olivat joko tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä. Huoneessa tarvittavan tiedonkäsittelyn kannalta keskeisimpinä taitoina lukiolaiset näkivät tiedon hankinnan ja olennaisen tiedon erottamisen epäolennaisesta sekä tiedon tulkinnallisuuden. Osa oli myös pystynyt eläytymään huoneen päähenkilön elämään ja kokemuksiin. Alustavien tulosten mukaan huoneelle asetetut tavoitteet toteutuivat kognitiivisten tavoitteiden osalta hyvin. Historiallisen empatian osalta opiskelijoiden välillä oli suurempi hajonta.

Tässä kirjassa esiteltävät pakohuoneet vaativat paljon työtä. Pohja niille saatiin Jyväskylän yliopiston tiedemuseon näyttelystä, joka käsitteli Jyväskylän seminaaria ja vuo-

den 1918 sisällissotaa. Tämän jälkeen alkoi huoneiden ideointi, käsikirjoituksen laadinta sekä huoneiden ulkoasun suunnittelu ja sisustamiseen tarvittavien tuotteiden hankinta. Lopuksi huoneet rakennettiin kuva- ja ääniyhteyksiä myöten vastaamaan oikeaa pakohuonetta. Kuinka tämä on mahdollista koulussa? Oikeastaan kolmella tavalla. Ensiksi, mikäli opettajat haluavat olla huoneen tekijöinä, heidän tulee tehdä se yhdessä. Toiseksi, ja ehdottomasti kannatettavimpana vaihtoehtona opiskelijat laativat toisilleen huoneita ja myös toimivat huoneen ohjaajina. Näistä on hyviä kokemuksia useista kouluista, ja oppimisen tavoitteet ovat eri tasolla kuin pelkässä huoneen suorittamisessa, sillä rakentaminen vaatii muun muassa tiimityötä, luovuutta sekä projektinhallintaa. Kolmanneksi pakohuoneen voi ajatella henkisenä tilana. Sen sijaan, että osallistujat lukitaan huoneeseen ja seurataan heitä kameralla ja kommunikoidaan joko tietokoneen ruudun tai mikrofonin välityksellä, mysteerimäisiä tehtäviä voidaan tehdä luokassa, pulpetin äärellä. Koko ”huone” voi olla matkalaukussa – pako-/mysteerimatkalaukussa.

”Elämäni nopein 45-minuuttinen!” Näin kuvasi omaa pakohuonekokemustaan yksi Seminariumin pakohuoneisiin osallistunut yläkoulun oppilas marraskuussa 2018. Kokemuksen tekivät mahdolliseksi seitsemän historian aineenopettajaopiskelijaa, joiden käsialaa huoneet olivat. Opetuskokeilu oli osa heidän pedagogisia opintojaan ja osa Opettajankoulutuslaitoksen tutkivaan oppimiseen liittyvää opetuskokeilutoimintaa. Erilaisia historiallisia pakohuoneita on rakennettu osana historian opintoja vuodesta 2015 alkaen sekä aineenopettaja- että luokanopettajaopiskelijoiden kanssa. Huoneet liittyivät myös Suomen akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen *Engaging in disciplinary thinking: historical literacy practices in Finnish general upper secondary schools*, sillä kokeilun yhteydessä kerättiin tutkimusaineisto lukiolaisten kokemuksista sekä historiallisten taitojen käytöstä pakohuoneessa. Näiden lisäksi kokeilu liittyi myös Opetushallituksen rahoittamaan täydennyskoulutukseen *Monilukutaidot ja tutkiva ote historian opetuksessa*. Opettajankoulutuslaitokselta työtä olivat ohjaamassa yliopistonopettaja Riitta Tallavaara sekä lehtori Matti Rautiainen. Historian ja etnologian laitokselta mukana olivat tutkijatohtori Anna Veijola sekä tutkimusavustaja Sanni Kupiainen. Seitsemän historian aineenopettajaopiskelijaa olivat: Tommi Hämäläinen, Anna Jäntti ja Fanny Ruonaniemi (punainen huone) sekä Tuomas Riipi, Jari Salminen, Mikko Salo ja Touko Saukkola (valkoinen huone).

Opetuksen kehittäminen rakentuu kokeiluille. Tässä julkaisussa on kuvattu pakohuoneiden toteutus ja aineistot tarkasti, jotta ne olisivat toteutettavissa joko sellaisenaan tai sovellettuna versiona koulussa. Jos mielesi on utelias, kannattaa kokeilla!

Syttynyt on sota julma – Jyväskylän seminaari sisällissodassa

Pakohuoneiden luomiselle antoi perustan Jyväskylän yliopiston tiedemuseon näyttely Syttynyt on sota julma – Jyväskylän seminaari sisällissodassa. Näyttelyssä tarkasteltiin sitä, kuinka sisällissota kosketti seminaaria.

Jyväskylä ei kuulunut sisällissodan rintama-alueisiin, ja se säilyikin rauhallisena talven ja kevään 1918 ajan. Kaupunki oli kuitenkin keskeinen valkoisten joukkojen läpikulkupaikkakunta ja suuren sotasairaalan sijaintipaikka. Myös suomalaisuusatteen merkittävä edistäjä Jyväskylän

seminaari oli vahvasti mukana valkoisen Suomen puolustamisessa. Seminaarilaisten panos oli merkittävä Jyväskylän suojeluskunnan perustamisessa, ja valtaosa seminaarin miesoppilaista liittyikin siihen ja osallistui sisällissodan taisteluihin. Kahdeksan oppilasta halusi pysyä puolueetto-

Tommi Hämäläinen

Pakohuoneet ja historian opiskelu

Pakohuoneiden ensisijaisena tavoitteena historian opiskelussa on opettaa historiallisia taitoja sekä historiallista empatiaa.

Vuoden 1918 ympärille tehtyjen huoneiden tavoitteena on rakentaa erilaisiin historiallisiin lähteisiin perustuva kertomus ja siihen liittyvä ongelma, joka huonetta suorittavien on ratkaistava. Pakohuoneen tarina rakennetaan tiiviisti autenttisen alkuperäisaineiston ympärille ja kertomukseen luodaan myös itse laadittuja lähteitä, jotka kuitenkin tuotetaan historiallisten esimerkkien innoittamana. Pakohuoneen keskeinen idea on siis se, että huoneen ympärille kietoutuva tarina, siihen liittyvät henkilöt, tapahtumat sekä historialliset lähteet perustuvat oikeaan historiaan, jota opitaan pakohuoneeseen liittyviä mysteerejä ratkottaessa. Pakohuoneessa tapahtuvan immerisiviisen kokemuksen myötä historian oppimisesta tulee mielekäästä, ja se motivoi oppimaan eri tavalla kuin perinteiset historian oppitunnit. Pakohuoneiden keskeisenä pedagogisena tavoitteena on siis tukea historian tutkivaa oppimista.

Pakohuoneen tarina rakentuu sen keskiössä olevan henkilön ympärille, ja tavoit-

teena on tällä tavoin opettaa myös historiallista empatiaa eli kykyä asettua aikakaudella eläneen ihmisen asemaan ja pohtia tapahtumia, kokemuksia sekä valintoja heidän näkökulmastaan. Pakohuoneen tehtävänannon sekä miljöön avulla oppilaat pyritään siirtämään keskelle vuoden 1918 tapahtumia. Tehtäviä suorittaessaan oppilaiden kyvystä samaistua aikakauteen ja tuolloin eläneiden ihmisten asemaan on hyötävä ongelmien ratkomisessa. Toisaalta myös tarinan keskiössä toimivan henkilön hyvin henkilökohtaisten elementtien ja elämäkokemusten sisällyttäminen pakohuoneen narratiiviin edistää immersiota ja historiallisen empatiakyvyn kehitystä.

Historiallisen empatian ohella toinen keskeinen pedagoginen tavoite pakohuoneissa on historiallisten taitojen kehittäminen ja etenkin alkuperäisaineistojen lukemisen ja tulkinnan kehittäminen. Pakohuoneisiin sisällytetään oikeita historiallisia alkuperäislähteitä, jotka liittyvät tiiviisti tehtävänan-

mana tai kannatti punaisia. Osa naisistakin lähti rintamalle hoitajiksi tai emänniksi.

Seminaarin toiminta lakkasi sodan ajaksi ja tilat annettiin majoitus- ja lääkintäkäyttöön. Seminaarinmällä toiminut Jyväskylän kenttäsairaala oli Suomen suurimpia, ellei suurin. Sairaalassa hoidettiin Vilppulan ja Tampereen suunnalta tuotuja haavoittuneita, sekä valkoisia että punaisia. Näyttely perustui aikalaiskuvauksiin ja valotti seminaarilaisten kokemuksia sisällissodasta, erityisesti taisteluista rintamalla. Näyttelyssä oli mahdollista tutustua seminaarilaisten ainekirjoituksiin, jotka kertovat heidän sotapolustaan. Seminaariin palanneet opiskelijoiden aineet olivat jääneet säilöön seminaarinmäen Fennicum-rakennukseen, josta ne löytyivät kymmenen vuotta sitten. Aineisto on ainutlaatuinen katsaus aikakauteen ja seminaarilaisten ko-

kemuksiin, ajatuksiin sekä myös näkemyksiin siitä, kuinka kansakunta jatkaa itsenäisen Suomen rakentamista julman sodan jälkeen. Muistelmat sisältävät omakohtaisia, draamaattisia tarinoita sotaan ajautumisesta ja kokemuksista rintamalla. Näyttelyssä oli kuunneltavissa harrastelijänäyttelijöiden lukemia otteita muistelmista. Näyttelyyn liittyen järjestettiin myös koululaisille suunnattuja työpajoja

Näyttelyssä kävijä pääsi tutustumaan noihin kirjoituksiin lukemalla ja kuuntelemalla. Kaarlo Saaren muistelmita tuli perusta valkoisen pakohuoneen kehyskertomukselle. Toivo Rainio puolestaan kuului työväenliikkeeseen ja hänestä tuli punaisen pakohuoneen keskushenkilö. Hän ei ollut kirjoittamassa ainekirjoituksia sodan jälkeen, koska hänet erotettiin seminaarista.

toon, ja pakohuoneen suorittajien on siksi perehdyttävä näihin aineistoihin ja osattava lukea niitä, sekä tehdä erilaisia tulkintoja näiden alkuperäislähteiden pohjalta. Tehtävänannon kannalta historiallisia taitoja kehittävät etenkin alkuperäislähteiden välisten yhteyksien ja syiden pohdinta,

mikä tulee hyvin konkreettisesti osaksi oppimiskokemusta, koska lähteiden tulkinnan avulla ratkaistaan lukot, joiden kautta pakohuone ratkeaa. Alkuperäisaineiston tulkinnan lisäksi pakohuoneet edistävät myös historiallisten syy-seuraussuhteiden hahmottamista sekä loogista päättelykykyä, koska miljöössä ja aineistosta ilmenevät historialliset tapahtumat konstruoivat kontekstin, jota vasten löytyneitä lähteitä ja tehtyjä päätelmiä verrataan. Oikeanlaiset päätelmät puolestaan auttavat pakohuoneessa eteenpäin.

Pakohuoneita rakennettaessa tavoitteena on myös ollut, että oppilaat pääsevät uuden oppimisen lisäksi soveltamaan aiemmin oppimaansa tietoa. Pakohuoneet on rakennettu lähtökohtaisesti lukiossa opiskeleville, ja heillä pitäisi olla Suomen sisällissodan historiaa koskevat perustiedot jo yläkoulun historian opetuksesta. Pakohuoneiden miljöössä on

hyödynnetty sellaisia elementtejä, jotka edesauttavat oppilaiden kykyä soveltaa käyttöön aiemmin oppimaansa tietoa sisällissodan historiallisesta kontekstista, ja pakohuoneen loogisen päättelyprosessin etenemisessä. Ongelman ratkaisussa taustatiedon soveltaminen on uskottu olevan tässä yhteydessä ratkaisua nopeuttava tekijä. Sisällissodan historiaa koskevan kontekstin tunteminen ei kuitenkaan ole vaatimus pakohuoneen suorittamiseen, vaan sen avulla tehtävän ratkaisu ehkä helpottuu ja toisaalta edesauttaa pakohuoneessa muodostuvaa immersivistä kokemusta.

Viimeisenä, muttei vähäisimpänä tavoitteena pakohuoneiden pedagogiikassa on ollut ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Pakohuoneita ei ole suunniteltu suoritettavaksi yksin, vaan tiukan aikarajan puitteissa pähkälästä vaikea ongelma ratkeaa kaikkein parhaiten havaintojen, päätelmien ja kokemusten jakamisen kautta. Tämä edellyttää ryhmältä kykyä kommunikoida ja vuorovaikuttaa tiiviisti keskenään. Tavoitteena on mielekkään oppimisen lisäksi ollut positiivisen ryhmähengen luominen, sillä lukkojen auetessa ryhmän jäsenet saavat yhteisiä onnistumisen kokemuksia. Silloinkin, kun lukot eivät meinaa aueta varmistetaan vihjeiden avulla se, etteivät ryhmän jäsenet turhaudu ja ongelman ratkaisu etenee. Pakohuone siis toisaalta soveltuu jo ennestään tuttujen ryhmien taitojen ja ryhmädynamiikan kehittämiseen, mutta toisaalta myös ennestään tuntemattomien oppilaiden ryhmäytymiseen.

Punainen pakohuone - Tapaus Toivo Rainio

Punaisen puolen pakohuone on rakennettu Jyväskylän opettajaseminaarissa opiskelleen, punaisia kannattaneen Toivo Rainion elämän pohjalta. Sisällissodan syttyessä Toivo Rainio opiskeli opettajaseminaarissa kolmatta vuotta. Hänen Sosialisti-lehteen kirjoittamansa kirjoituksen vuoksi Toivo kuitenkin erotettiin opettajaseminaarista. Pakohuoneeseen rakennetussa tarinassa Rainiota yritetään syyttää kirjoituksen lisäksi myös muista vakavammista rikoksista, joita tuona aikana punaisen puolen kannattajat kohtasivat. Tarkoituksena on ollut tehdä Toivo Rainion tapauksesta yksi esimerkki punaisia tukeneen henkilön kohdalta vuoden 1918 sisällissodan aikana.

Pakohuoneen suorittajien tulee pelastaa Toivo Rainio kuolemantuomiolta. Tämä tapahtuu erilaisia historiallisia

Huoneesta löytyi rekvisiittana muun muassa suojeluskuntalaisen asu, joka ei kuitenkaan ollut merkityksellinen huoneen ratkaisemisessa.

lähteitä tulkiten ja todisteita keräten. Niiden avulla voidaan todistaa se, ettei Toivo ole syyllistynyt valtiopetokseen, eikä häntä täten voida tuomita kuolemaan. Pakohuoneessa osallistujat aukaisevat tätä varten lukkoja, joiden takaa paljastuvat todisteet, joiden avulla valheelliset syytökset Rainiota kohtaan voidaan kumota. Osallistujat käyttävät huoneen ratkaisemisessa apuna erilaisten tekstien, kuten kirjojen, kirjeiden ja lehtijuttujen tulkittamista. Tämän lisäksi heidän tulee hyödyntää myös huoneesta löytyviä kuvia.

Pakohuoneen suorittamisen jälkeen pidetään purkutuilaisuus, jossa käydään läpi huoneen lähdeaineisto ja Rainion tarina. Samalla korostetaan, että huoneen tarina on fiktiivinen, mutta perustuu tositahtumiin. Rainiosta on tärkeää esitellä se, että punaisten kannattamisen vuoksi hänet erotettiin kolmantena opiskeluvuonna Jyväskylän opettajaseminaarista, eikä hänestä täten tullut koskaan opettajaa. On tärkeää myös tuoda ilmi, että hän menestyi kuitenkin muilla aloilla, jottei henkilöstä jäisi suorittajalle negatiivinen kuva. Rainio päätyi lopulta lehtitöihin, jopa päätoimittajaksi asti. Hän menestyi myös kunnallishallinnossa, edeten Tampereen apulaiskaupunginjohtajan virkaan.

Pakohuoneen tapahtumat sijoittuvat Jyväskylän seudulle sekä Suomen sisällissodan loppuvaiheisiin, jolloin punaisia teloitettiin lähes summittaisesti pikaoikeudenkäynneissä. Etenkin paikkakunnalla toimineella suojeluskunnalla on keskeinen rooli pakohuoneessa, sillä huone on keksityn valkoisen jääkärikapteeni Väinö Tyrnäväisen työhuone, josta pakohuoneen suorittajien tulee kerätä todisteet Toivon syyttömyydestä. Todisteet ovat piilotettuna lukkojen taakse ja syytteet kumotakseen tulee kaikki lukot saada auki.

Huoneesta löytyy rekvisiittana aikalaislähteitä sekä muuta ajan henkeä tuovaa kalustoa. Tunnelmaa luomaan voidaan käyttää esimerkiksi ajan musiikkia ja suojeluskuntahenkistä esineistöä. Seminariumille rakennetussa huoneessa kalustona oli työpöytä, jonka päällä oli vanha kirjoituskone, ilmoitustaulu sekä pöytälamppu. Ilmoitustauluun oli nastoille kiinnitetty aikalaiskuvia jääkäreistä sekä tulostettuja sanomalehtileikkeitä. Työpöydän lisäksi huoneessa oli leveät ikkunalaudat, joille asetettiin kuvia, kirjoja sekä kuulutuksia. Näiden tasojen lisäksi huoneessa oli tuoleja sekä toimistokaapisto, jossa säilytimme ylimääräistä rekvisiittaa sekä tehtävänannon kannalta tärkeää kirjaa. Huoneeseen oli tuotu myös naulakko, jossa roikkui henkarissa suojeluskuntalaisen puku, hattuja sekä lattialla nahkasaappaat.

Ensimmäisen lukon avaamisessa auttava vihje tulee löytyä niistä aineistoista, jotka huoneessa ovat vapaasti saatavilla suorittajien sinne saapuessa.

PUNAISEN HUONEEN KULKU JA AINEISTO

Pakohuoneessa on yhteensä neljä lukkoa, jotka suorittajien tulee avata päästäkseen hyväksytysti huoneesta ulos. Tämän lisäksi suorittajille esitetään ennen huoneeseen menoa kysymys, johon heidän tulee tietää vastaus ulos tullessaan. Kysymys on yksinkertaisesti: "Mitä Toivolle kävi?" Tämän jälkeen suorittajat siirtyvät huoneeseen, jossa heille soiteaan kaiuttimista puhelu, joka aloittaa pakohuoneen suorittamisen.¹

Kun suorittajat menevät huoneeseen, he löytävät ennen lukkojen avaamista Toivo Rainiota koskevat syytteet² ja ylipäällikön kuulutuksen, jonka taakse toimintaohje on kiinnitetty³. Toimintaohjeessa kerrotaan, kuinka punaisten puolella olevia tulee kohdella.⁴ Lisäksi huoneesta löytyy rekvisiittana muita kuulutuskylyttejä, suojeluskuntalaisista olevia valokuvia, valkoisen puolen sotilaspuku, katkelmia Keskiuomalaisen kirjoituksista sekä kirjoja aikakaudelta, joista miljöön tulisi selvittää.

Suorittajien tehtävänä on etsiä todisteet Rainiota koskevia syytteitä vastaan. Rainiota syytetään Taulumäen kirkon polttamisesta, aseelliseen kapinaan osallistumisesta sekä

aseelliseen kapinaan yllyttämisestä poliittisilla kirjoituksillaan. Syytteissä esitetään, että Rainio tuomitaan valtiopetoksesta, josta seuraa välitön kuolemantuomio.

Ensimmäinen lukko aukeaa huoneesta löytyvien valokuvien avulla. Valokuvakehysten takaa löytyy päivämääriä, jotka järjestykseen laittamalla ja tämän jälkeen kuvien henkilöiden määrän laskemalla selviää ensimmäisen lukon koodi. Huoneemme valokuvat ovat Carl Gustaf Emil Mannerheimista, kolmesta suojeluskuntalaisesta, Vaasan senaattista keväällä 1918 sekä viidestä suojeluskuntalaisesta. Valokuvat voivat kuitenkin olla mitä tahansa suojeluskuntiin tai pakohuoneen miljööseen liittyviä.

Ensimmäisen lukon takaa suorittajat löytävät Jennyn kirjeen alkuosan⁵, kuvan palavasta Taulumäen kirkosta⁶ sekä revityn kuvan, jonka taakse on kirjoitettu vihje seuraavan lukon avaamiseen⁷. Taulumäen kirkon kuvan tarkoitus on saada suorittajat uskomaan, että palaminen on oikeasti tapahtunut sekä mahdollisesti saada suorittajat uskomaan Toivoa vastaan asetettuun syytteisiin. Jennyn kirjeen alkuosa johdattelee suorittajia ajan henkeen sekä Toivon asemaan Jyväskylän opettajaseminaarissa. Ensimmäisen lukon takaa ei siis löydy vielä todisteita kumoamaan Toi-

1 Katso aineisto 1.

2 Katso aineisto 2.

3 Katso aineistot 3 & 4.

4 Katso aineistot 3 & 4.

5 Katso aineisto 5.

6 Katso aineisto 7.

7 Katso aineisto 6.

Ensimmäisen lukon takaa löytyy käsinkirjoitetun kirjeen alkuosa, kuva palavasta Taulumäen kirkosta, seuraavan lukon avaamiseen johtava revitty kuva sekä kaksi hämähäiseksi tarkoitettua lehtiartikkelia.

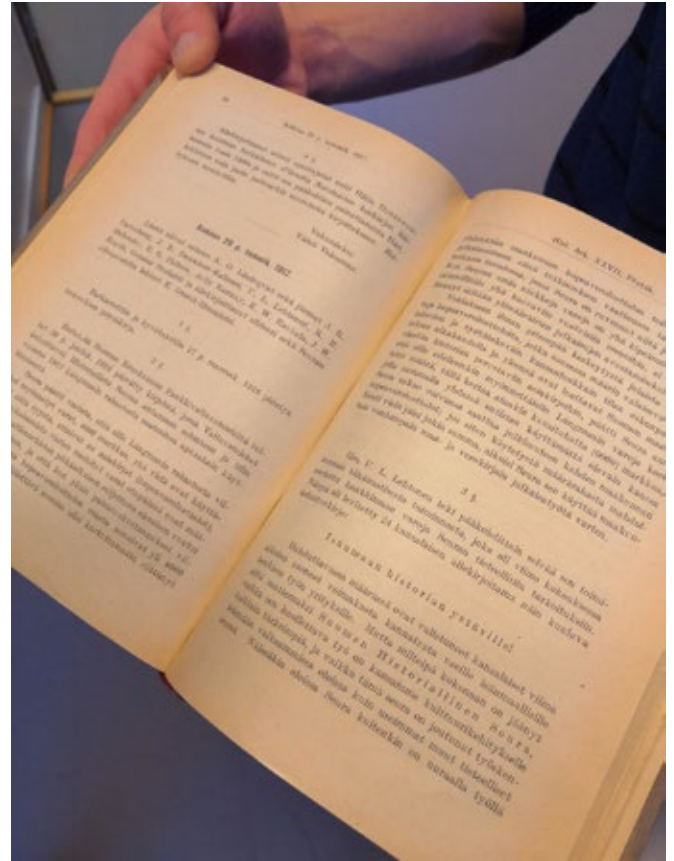
voa kohtaan asetettuja syytteitä. Toisen lukon avaamiseksi suorittajien tulee huomata revityn kuvan taakse kirjoitettu teksti, jossa ohjataan heitä lukemaan Suomen historiallisen seuran pöytäkirjojen artiklat sivuilta 32-33.

Pakohuoneessamme käytimme Suomen historiallisen seuran toimittamaa Historiallista arkistoa vuodelta 1918. Seuraavan koodin ratkaisemiseksi suorittajien tuli löytää oikea kirja, tarkastella sen sisällysluettelosta oikea luku sekä osata etsiä kirjasta tämä kohta. Haastavuutta tähän toi se, että käyttämämme kirjan jokaisen luvun sivunumerointi alkoi alusta, joten kirjassa oli monia numerot 32-33 sisältäviä aukeamia. Tässä voi tarvittaessa käyttää myös mitä muuta kirjaa tahansa, jonka avulla pystytään ratkaisemaan numerokoodi. Tässä tapauksessa kirjoitettu vihje oikeille sivuille tulee muotoilla uudestaan.

Toisen lukon takaa löytyy neljä koneella puhtaaksi kirjoitettua pätkää Rainion kirjoittamasta Sosialisti-lehden kirjoituksesta⁸. Pätkien takana on numerot, jotka pitää saada oikeaan järjestykseen, jotta neljäs salkku saadaan auki. Pätkien lisäksi lukon takaa löytyy myös avain, joka avaa kolmannen lukon. Kolmannen lukon takaa löytyy Rainion koko kirjoitus, josta on alleviivattu muutamia sanoja vanhan fraktuuran lukemisen helpottamiseksi⁹. Suorittajien tulee tajuta, että edellisen lukon takaa löytyneet pätkät tulee asettaa oikeaan järjestykseen alkuperäistä tekstiä apuna käyttäen.

⁸ Katso aineisto 8.

⁹ Katso aineisto 9.

Kyiseisessä pakohuoneessa käytetyn kirjan aukeama, jolla seuraava lukko aukeaa. Kaikki huoneessa olleet kirjat ovat julkaistu ennen vuotta 1918 tai kyiseisenä vuotena.

Neljännän lukon avaamisen jälkeen suorittajille soiteetaan kaiuttimien kautta Jennyn toinen puhelu¹⁰. Puhelussa pyydetään kokoamaan todisteet Toivon syyttömyyden osoittamiseksi. Viimeisen lukon takaa suorittajat löytävät kolme eri listaa syytetyistä: aseelliseen kapinaan osallistuneet, punaisten kapinaa tukeneet ja kapinaan yllyttäneet. Toivo Rainion nimi löytyy kapinaan yllyttäneiden listalta¹¹. Lisäksi lukon takaa löytyy Jennyn kirjeen loppuosa¹² ja Keski-suomalaisen uutinen Taulumäen kirkon palosta, josta selviää, että kirkko syttyi lämmityslaitteista eikä sitä tuhopoltettu¹³.

Huonetta suorittavien tulee verrata alussa löytyneitä syytekohtia toimintaohjeeseen siitä, kuinka valkoisten tulee kohdella punaisia. Syytteiden ja todistusaineiston pohjalta tulee todistaa, että Toivo Rainio on syllistynyt ainoastaan kapinaan yllyttämiseen poliittisella kirjoituksellaan Sosialisti-lehdessä. Toimintaohjeen perusteella Toivo Rainiota ei näin ollen voida tuomita kuolemaan, vaan Toivo ainoastaan pidätetään ja kuulustellaan. Näin pakohuoneen suorittajat saavat vastauksen alussa esitettyyn kysymykseen: "Mitä Toivolle kävi?"

Dokumenteista osa on aitoja alkuperäislähteitä ja osa meidän tekemiämme tarinan täydentämiseksi ja huoneen suorittamisen helpottamiseksi. Aitoja alkuperäislähteitä huoneessamme ovat ylipäällikön kuulutus, kuva palavas-

¹⁰ Katso aineisto 13.

¹¹ Katso aineisto 10.

¹² Katso aineisto 11.

¹³ Katso aineisto 12.

ta kirkosta, Historiallinen arkisto -kirja, Rainion Sosialisti-lehden kirjoitus, Keskisuomalaisen uutinen kirkon palosta. Itse tekemiämme ovat Jennyn puhelut ja kirje, syytelista, revityn kuvan takaa löytyvä teksti sekä kuulutuksen takaa löytyvä toimintaohje, joka tosin perustuu oikeaan kuulutukseen.

Näiden aineistojen lisäksi ujutimme huoneeseen myös hämäävää aineistoa. Käytimme Keskisuomalaisen lehtijuttuja, kirjoja, muita valkoisten kuulutuskyllttejä sekä suoje-luskuntalaisen asua. Näiden määrää ja laatua voi säädellä pakohuoneen suorittajien mukaan, joko lisäten materiaalia tai sitä karsien. Näiden avulla pystytään luomaan tunnelmaa sekä pelaamaan aikaa, jos muuten suorituksesta näyttää tulevan liian nopea varattuun aikaan nähden. Mitä enemmän hämäävää materiaalia huoneesta löytyy, sitä kauemmin oikeiden vihjeiden tajuaminen ja ratkaiseminen kestää.

Pakohuoneen suorittajien tulee näiden lukkojen takaa löytyvästä aineistosta löytää ne, jotka ovat merkityksellisiä "Mitä Toivolle kävi?" -kysymykseen vastattaessa. Suorittajien tulisi siis hoksata, että Rainio ei ole syyllinen syytteisiin 1 ja 2, vaan pelkästään syytteeseen 3. Ensimmäinen syyte kumoutuu sekä Jennyn kirjeen loppuosalla sekä pika-oi-keudenkäynnin tuomioluettelolla. Syyte Taulumäen kirkon polttamisesta kumoutuu Keskisuomalaisen uutisella, jossa todetaan palon alkaneen viallisista lämmityslaitteista. Toivo on siis syyllistynyt ainoastaan punakapinaan yllyttämi-

seen, josta seuraa pidätys ja kuulustelu. Tämä selviää kuulutuksen takaa löytyvästä toimintaohjeesta.

Huoneen suorittaminen saattaa kokonaisuudessaan ja ajan tuomissa rajoituksissa olla myös paikoittain hieman hankalaa. Toimiva video- ja ääniyhteys mahdollistaa kuitenkin sen, että suorittajat voivat kysyä vihjeitä niitä tarvittaessa tai ohjaajat voivat niitä tarvittaessa oman harkinnan mukaan myös antaa. Yleisesti ottaen vihjeitä suorittajat tarvitsivat eniten pakohuoneen alkuvaiheessa ja ryhmästä riippuen satunnaisesti myös myöhemmin.

Kyiseissä huoneessa eniten ongelmia tuotti kahden ensimmäisen numerolukon avaaminen. Kuvien aikajärjestyksen ja henkilömäärien välisen yhteyden löytäminen ja sen avulla lukon avaaminen oli useilla ryhmillä vasta pitkän ajatustyön, suorittajaryhmän yhteistyön sekä parin annetun vihjeen takana. Myös se, että kuvat piti asettaa aikajärjestykseen, ei ollut kovin helppoa suorittajille. Toisessa lukossa suurimman ongelman tuotti se, etteivät suorittajat osanneet tarkastella kirjan sisällysluetteloa tarvittavalla tavalla, jolloin heiltä jäi tajuamatta se, että kirjasta löytyy useampi samat sivunumerot sisältävä aukeama. Pientä vaikeutta tuotti myös fraktuuralla kirjoitetun Keskisuomalaisen Taulumäen kirkon paloa koskevan uutisen sekä Sosialisti-lehden kirjoituksen tulkitseminen, mutta Sosialisti-lehden kirjoituksen kohdalla valmiiksi alleviivatut kohdat auttoivat tämän kohdan ratkaisemisessa juuri sopivasti.

Vihjeet voidaan piilottaa erinäisiin salkkuihin tai laatikoihin, jotka pystytään sulkemaan lukolla.

Huoneessa sijaitsevalta työpöydältä löytyy rekvisiittaa, huoneen ratkaisemisen kannalta merkityksellistä materiaalia sekä hämäysmateriaalia.

Aineisto 1.

Jennyn puhelun I osa

”A-A-APUA! Nyt ne nappasi sen, kohta ne hakee minutkin. Se on tuomittu kuolemaan valtiorikoksesta. 45 minuutin päästä asiaan ei pysty enää vaikuttamaan, koska tuomio pannaan täytäntöön välittömästi. Teidän on autettava häntä tai Toivolla ei ole mitään mahdollisuutta selvitä hengissä. Nyt pitää lopettaa, ne tuli hakemaan minutkin. Etsikää heidän työhuoneestaan todisteet Toivon syyttömyydestä. Toimikaa heti! Aikaa ei ole paljon.”

Aineisto 2.

Kenttäoikeuden pöytäkirja

Kenttäoikeuden pöytäkirja

Syytettävänä on punaisten puolella taistellut Toivo Rainio, joka on syylliseksi todettu seuraaviin kohtiin:

1. Toivo Rainiota syytetään valtiopetoksesta, sillä syytetty on osallistunut aseelliseen kapinaan.
2. Syytetty on myös ollut osallisena Taulumäen kirkon tuhopolttoon.
3. Syytetty on yllyttänyt vallankumousta ja aseellista kapinaa maan virallista hallintoa vastaan poliittisilla kirjoituksillaan.

Syytetty todetaan syylliseksi kaikkiin syytekohtiin ja tuomitaan kuolemaan. Tuomio pannaan täytäntöön välittömästi.

Jyväskylän suojeluskunta

Jääkärikapteeni
Väinö Tyrnäväinen
27.4.1918, Jyväskylä

Valkoisten ylipäällikön kuulutus

Kuulutus.

Tiedoksi ja ehdottomasti noudatettavaksi ilmoitetaan:

Henkilöt, jotka armeijan selän takana tavataan hävittämässä teitä, siltoja, kulkuneuvoja, sähkölennätin- ja puhelinjohtoja, **ammutaan paikalla.** Samoin myös henkilöt, jotka tekevät aseellista vastarintaa maan laillista sotavoimaa vastaan, niin myös sala-ampujat ja murhapolttajat.

Jokainen, jolta 8 päivää senjälkeen kun tämä kuulutus on luettu maan kirkkoissa, löydetään ilman asianomaista lupaa säilytettyjä aseita tai joka tavataan armeijan selkäpuolella asetettuna, **ammutaan paikalla.**

Henkilöt, joiden oleskelu vapaalla jalalla on vaaraksi meidän sotatoimillemme, vangitaan.

Vangitsemismääräyksen antaa asianomaisen suojeluskunnan päällikkö, jonka siitä on viipymättä komentoteitse ilmoitettava. Kii-reellisissä tapauksissa on kuitenkin suojeluskuntalainen oikeutettu omalla vastuullaan ryhtymään vangitsemiseen, mutta on hänen siitä viipymättä ilmoitettava lähimmälle sotilaspäällystölle.

Vangitun kanssa on viipymättä toimitettava alustava kuulustelu joko vangitsemispaikalla tai missä rikos on tapahtunut. Kuulustelun toimittaa joku lakimies tai poliisiviranomainen tai muu siihen pätevä henkilö, kahden todistajan läsnäollessa.

Jollei vangittua vastaan ilmene mitään raskauttavaa, on hänet viipymättä laskettava vapaaksi.

Kun toiselta paikkakunnalta oleva henkilö on epäilyksen alaisena vangittu, on hän vartioituna lähetettävä kotipaikalleen, jossa hänen kanssaan on toimitettava kuulustelu ja meneteltävä edellä määrättyllä tavalla.

Kun henkilö vartioituna lähetetään paikkakunnalta toiselle, pitää kirjallinen passitus ynnä tutkintopöytäkirja seurata mukana.

Jos syytä siihen on, voidaan epäilyksen alainen henkilö määrätä oleskelemaan osotetulla seudulla, uhalla, että jos tätä määräystä vastaan rikkoo, hänet viipymättä vangitaan.

Erittäin tärkeissä tapauksissa valvonnan alaiseksi asetetun henkilön on määräaikoina ilmoitauduttava asianomaisten siihen määräämälle viranomaiselle.

Jos rikos todistettavasti on tapahtunut vihollisen pakotuksesta, on tämä katsottava lieventäväksi asianhaaraksi.

Henkilö, joka todennäköisillä syillä katsotaan sotatoimille vaaralliseksi, voidaan sotilaspäällystön toimesta siirtää sopivaan paikkaan rintaman taa. Siitä on komentotietä ilmoitus viipymättä tehtävä.

Erityisen tarkasti on vartioitava vakoilusta epäiltyjä henkilöitä, kuin myös niitä, jotka johtajina tai agitaattoreina ensi sijassa ovat syyppäät nykyiseen kapinaan maan laillista Hallitusta vastaan, ja niinkään ne, jotka ovat olleet mukana tekemässä päätöstä murhain, ryöstöjen tai murhapolttojen toimeenpanemisesta.

Mitään lupausta tai kunniasanaa älköön missään tapauksessa otettako murhaajilta ja maanpettureilta.

Kun asianomainen sotilaspäällystö ei katso voivansa laskea vangittua vapaalle jalalle, vaikka tutkinnossa häntä vastaan suorastaan sitovia asianhaaroja ei olekaan ilmennyt, on asia jätettävä lähinnä ylempään sotilasviranomaisen ratkaistavaksi.

Muistettava on, että persoonallinen viha ja hetkellinen kiihtymys tai muu ajattelemattomuus ei saa aiheuttaa väärinkäytöksiä.

Kapinallinen, joka avoimessa taistelussa laskee aseensa ja antautuu vangiksi, vangittakoon päällikön harkinnan mukaan.

Myös on muistettava, että tässä minun kuulutuksessani, joka on laadittu minun ja Päämajassa olevain suojeluskuntain edustajain välillä tapahtuneen yhteisen neuvottelun jälkeen, määrätty toimenpiteet eivät ole katsottavat tuomion täytäntöön panoksi, vaan hätäpuolustukseksi.

Seinäjoki, helmikuun 25 päivänä 1918.

G. Mannerheim.

Aineisto 4.

Toimintaohje

Toimintaohje

Aseelliseen kapinaan osallistuneet punaiset tuomitaan välittömästi kuolemaan valtiopetoksesta.

Vaaralliset punakapinaan osallisiksi epäiltyt henkilöt pidätetään.

Punakapinaa tukeneet henkilöt kuulustellaan ja pidätetään.

Kapinaan yllyttäneet kuulustellaan ja pidätetään.

Punakapinaan syyllistyneiden henkilöiden vangitsemisen hoitaa asianomainen suojeluskunta. Oikeudenkäynnistä ja kuulusteluista vastaa poliisi, lakimies tai muu valtuutettu viranomainen.

Mikäli vangittua vastaan ei ilmene mitään raskauttavaa, on hänet vapautettava viipymättä.

Jyväskylän suojeluskunnan virallinen toimintaohje ylipäällikön kuulutuksen pohjalta.

Varmentanut
Jääkärikapteeni
Väinö Tyrväinen

Jennyn kirje I osa

Hei rakas Toivo,

H:nä
helmikuuta 1918

kuulin Jyräskylän tapahtumista ja ne herättivät kuoleri. Oletthan sinä kunnossa? Minä voin muuten hyvin, mutta ikävoin sinua kaikkina päivinä. Näinä ikävän hetkinä minua lohduttavat kuitenkin suloiset muistomme joulun ajalta.

Uillainen tunnelma seminaarissa on? Miten muut opiskelutovereisi ovat suhtautuneet poliittisiin näkemyksiisi? Nämä kysymykset ovat huolestuttaneet minua erityisesti lähipäivinä, kun uutinen Taulumäen kirkon palamisesta saavutti korvani. Haluan sinun kuitenkin tietävän, että olen aina puolellasi, niin ajessa kuin aatteessakin.

Mutta toivon silti, että olisit varovainen.

Kuulemani mukaan tilanne on kiristynyt Taulumäen jälkeen ja suurin osa pitää syyllisenä aattemme kannattajia. Työväki on tarpeeksi kauan kärsinyt sortonikeessä ja on viimein oikeutettu ajamaan vaatimuksiaan.

Haluan kuitenkin sanoa sinulle Toivo, että olen ilmei, kuin taistelet aatteesi puolesta.

Aineisto 6.

Revitty kuva, jonka takana viesti

Hei Väinö,
luithan antamas-
tani kirjasta Suomen
Historallisen seuran
pöytäkirjan artiklat
seuraavilta sivuilta?
Kokouksessa mainittu
voisi kiinnostaa sinua.

3	2
3	3

Terveisin
E. Granit-
Uimonen

Aineisto 7.

Kuva Taulumäen kirkon palosta

Jyväskylän maaseurakunnan kirkon palo Taulumäessä
Jaakko Rusanen

(<https://museot.finna.fi/Search/Results?lookfor=taulumäen+kirkon+palo&type=AllFields>)

Niinpä näkikin Jyväskylän kaduilla maanantaina tammikuun 28 päivänä kummallisen näyn. Kiväärit olalla marssivat koulupojat kaupungin kaduilla härnäten rauhallisena pysyneitä työläisiä, kun nämä ihmeissään työmatkallaan pysähtyivät kadun kulmiin kummallista manööveriä katselemaan. Pääasiallisesti koulupojista muodostetut lahtarijoukot valtasivat kaupungin kunnallistalon ja majoittuivat sinne.

Aineisto 8.

Sosialisti-lehden jutun pätkät

Seuraavana päivänä pidättivät porvariston pistinpoikaset jo kaduilla töihinsä kulkevia työläisiä, joita kuljetettiin lahtarien päämajaan tutkittavaksi ja kuulusteltaviksi. Viikon lopulla päästiin jo niin pitkälle, että eräs lyseolainen ”järjestystä” valvova patrulli kadulla kulkiessaan ampua paukautti Brownigillaan erästä järjestöön kuuluvaa työläistä, joka rauhallisesti seiso parin toverinsa kera työväentalon kulmauksessa. Ammuttuaan lähti lahtari patrulli juoksujalkaa pakoon ja ampunut kerstasi tovereilleen: ”Enkö uskaltanutkin ampua!” Kuvaava esimerkki kasvatus-työn tuloksista! Ammutun työläisen saivat paikalle sattuneet toverinsa korjata sairaalaan, lahtarit jättivät uhrinsa kadulle verissään.

Ihanteellinen ajatus eikö totta? Ikävä vaan ettei Suomen työväestö enään halua tulla ”maan lokaan poljetuksi”, vaan noussut tästä ihmisoikeuksia itselleen vaatimaan. Tällaisten neron tuotteiden lisäksi sisältää Keski-suomalainen pääasiallisesti runoja ja saksasta käännettyjä sotilaskertomuksia. Kun tällä tavoin lietsottu innostus lauhtuu – ja se on jo lauhtumassa – alkavat porvariston sotavoimat kutistua hyvin pieniin. Kärsimysten ja elämäkokemusten terättämää tarmoa taistelusta voiton saavuttamisesta tarvitaan, ei siinä runollisuudella ja rekilauluilla pitkälle pötkitä!

Nyt olin viimein omien luona! Kukaan ei enää pakota minua tarttumaan aseeseen, jos en sitä itse halua. Näen ympärilläni miehiä, jotka ovat lähteneet taisteluun samojen aatteiden puolesta, jotka omaakin rintaani paisuttavat ja laulaa tahtoisin: ”Työn orjat sorron yöstä nouskaa!”

Pakolaisena Jyväskylästä Turkuun.

Koulukaupunki lahtarien pesäpaikkana.

Portwarillisen koulun ja sen jatkaman siivostyksen puolueettomuutta on portwariston taholta yhä uudelleen ja uudelleen koetettu tämänkin maan työväestölle uskotella. Että työväestö tällaisille väitteille kateissa huolimatta on osannut antaa oikean arvonsa ja oikeutetuilla epäilyksillään ja uudistusvaatimuksillaan meidän portwarilliseen koulukaupunkiimme suhtautunut, on ollut mahdollista sen häpeämättömän, portwariston luokkajen turvaaman toiminnan kautta, johon portwarillinen koulumme puolueettomuuttaan valuuttaessaan on tehnyt itsensä ihyypääksi. Meillä on siitä jo viimeisinä vuosina lähtyjen puolueettajien ajoista väiteitä esimerkkejä. On kouluja, joista Portwarilliset opettajat ovat kouluaikana kutsuneet kokonaisia luokkia maaseudulla harjoittamaan waaliagitaattiona portwaripuolueiden, hyväkseen maalien edellä. On oppilaitoksia, joista kuuluminen portwarillisiin puoluejoukoihin on ollut kaikkein pakollista puhumattakaan siitä, että sos.-dem. puolueeseen kuuluminen on ollut kiellettyä tai että sellaisesta „rifofesta” tavattu oppilaat ovat joutuneet jäämättömän wainon ja hämöstuksen alaisiksi opettajien ja heidän laumastaan hieottomina kulkewien oppikastoveriensä taholta.

Käsitteimmässä walossaan esiintyvä portwarillinen koulu kuitenkin nykyään parhaimmillaan käsitteimmän wallankumoustaistelun

aikana. Puolueettomuuden pettävä werho on rewaistij pois ja sydamettömät opettajat ovat houkutelleet ja pesoitteleet avuttomat oppilaansa lahtariarmeijoihinsa turvaamaan portwariston luokkajen turvaaman toiminnan kautta, johon portwarillinen nuorison kaswatusyhdytys, näyttää nykyään kauneimpia laakereitaan.

Maaseutukaupungeistamme ehkä huomattavin koulukaupunkina on laajan Keski-Suomen keskus Jyväskylä. Siellä ovat edustettuina kaikki mahdolliset oppilaitokset ja niiden lisäksi vielä mies- ja naiskansakoulunopettajaseminaari. Koulut ja niiden oppilaat siten kaupungille etupäässä leimansa antavatkin.

Kuitenkin on Jyväskylässä nykyään riittävästi edistyneinä tehdaskaupunkina runsaasti työväestöä ja nuorostaakin se hienäpäristöineen yhden punaisimpia paikkoja maassamme. Kun kaupungissa työväestö on edistynyt jotenkin nopein askelin on se seikka pannut kaupungin portwariston päät jo monen kertaan pyörälle ja nostanut sen ansaraan taisteluun työväenliikettä vastaan. Jyväskylän portwaristoa onkin totuttu muuallakin Suomessa pitämään wanhoillissimpiana ja piimeimpänä aineksena maassamme. Näitä tämän mustan joukon etupäässä ja johtajina ovat aina toimineet nuorisonkaswattajat, kaupungin koulujen opettajat, joihin häikäilemättömästi kuin nämä „si-

wistijien lewittäjät” ovat toimineet portwariston taistelussa työväestöä vastaan, joihin häikäilemättömästi ovat he nykyään kouluisaan istuttaneet oppilaisiinsa waimantatjomustansa. Kaupungin kouluisissa, warfinin seminaarissa on aina tarkasti waanittu jolaisia oppilaisiinsa ilmennyttä itsenäisen ajattelomistykseen merkkiäkin ja tällaisesta „rifofesta” kaswattu oppilas on yhdellä tai toisella telosyhyllä poikittu pois laitoksesta.

Maaliskuun wallankumouksen jälkeen tuntui siltä kuin wapaammat tiulet olisivat täälläkin päässeet waikuttamaan. Mutta se oli wain wahaansa petkäävän portwariston mukautumistykseen antama ihyhtäikainen waikutus. Kun meillä työväestö alkoi ruweta tiukasti kiinnipitämään wallank. waatimuksista ja waatimaan uusia oikeuksia itselleen, nousi portwaristo jolla paikassa entistä tiukempaan wastarintaan. Samaa saatiin haawaita Jyväskylässä ja warfinin sen oppilaitoksissa. Wiime sytyksinä alettiin esim. seminaarissa lähtää kokonaisia koulutunteja työkänään työväestön parjaamiseen. Siinä valmistettiin maaperää nykyistä tilannetta warten. Waikka kaupungissa ja heti sytyksellä muodostettiin lahtari-lahti, johtajanaan seminaarin waimistelun lewori Arwo Warti a, eiwät siihen heti lähteneet mukaan liikään kaikki oppilaat seminaaristakaan, waikka portwarillinen kaswatusjärjestelmä siellä oliin rehoittanut täydellisimpänä. Was'a kolo sytykseluksaudon kastaaneen kiihotuksen ja walhetuksen jälkeen oli aines waimista. Työväestön wallankumouksen nyky puhjettua jaitwain kaswatuslehtäwänjä wäärin käsitteineet

opettajat viimeisetkin horjuvat oppilaansa
mukaan aseistautumaan työväesidä was-
taan.

Niinpä näkikin Jyväskylän kaduilla
maanantaina tammikuun 28 päivänä
kummallisen näyn. Piiväärit olalla mars-
sivat koulupojat kaupungin kaduilla här-
näten rauhallisena pshneitä työläisiä,
kun nämä ihmeisjään työmaifallaan psh-
jähtyivät kadun kulmiin kummallista ma-
növeeriä katselemaan. Pääasiallisesti
koulupojista muodostetut lahtarijoukot
vastasivat kaupungin kunnallistalon ja
majoittuivat sinne. Samalla tiirehti kau-
pungin pormestari Hollmerus antamaan
työväesille kunnasajan ja, ettei-
vät aseistetut joukot muka olleet työväkeä
vastaan tähdätyjä, eikä työväen laitoi-
siin ja niiden toimintaan tulla puuttu-
maan! Merkkillisen löyhässä se Porwaris-
ton kunnasana! Seuraavana päivänä
pidättivät Porwariston pistinpoilat jo
kaduilla töihinjä kulkewia työläisiä, joita
kuljetettiin lahtarien päävästtiin tutkitta-
wiksi ja nuuskittawiksi. Wästön lopulla
päästiin jo niin pitkälle, että eräs kyses-
lainen „järjestysä“ waltowasja patrol-
lissa kadulla kulkiesjaan ampua pauka-
hutti Browningillaan erästä järjestöön
kuuluwaa työläistä, joka rauhallisesti sei-
soi parin towerinsa lera työväentalon
kulmauksessa. Ammuttuuaan löhti lahta-
ripatrulli juoksujaakoa päloön ja ampu-
nu; kerskasi towerilleen: „Enkö ushal-
tanutkin ampua!“ — Kuwaawa esimerkki
kaswatustyön tuloksista! — Ammutun
työläisen saivat paikalle jattune; towe-
rinä korjata sairaalaan, lahtarit jättiwät
uhrinsa kadulle meriinjä. Porwariseh-
bisä tiethsti leimattiin ammuttua „Po-

liisin firjoissa olewasti hukkaaniksi“
mutta täytyi kaupungin poliisikomissari-
uksen kuitenkin hänestä asiaa kulatesja
todistaa, ettei ammuttu nuorukainen mi-
toinkaan ollut poliisien kanssa ollut mi-
täänlaisessa tekemisessä. — Kaupungissa
ilmesihwä työväen lehti „Corretun Bot-
ma“ sai rauhassa ilmesihyä toisen wallan-
kumouswiikon alkuaan, sillä kaupungin
oma lahtarikaariti ei uskaltanut lähteeä
aseettoman työväesön kimppuun omin
voimin. Maanantaiksi saapui kuitenkin
Pohjanmaalta parin sadan miehen wisa-
joukko ja silloin uskalsivat lahtarit rhyhjä
kautwan laipaamansa warsinaiseen työ-
hönjä lähtisi. „Corretun Woiman“ kirja-
paino miehitettiin, walmitti kadottu lehti
tehtiin painokelwottomaksi ja lehti kellek-
tiin edelleen ilmesihmästä. Työväenhy-
distys wallattiin myös ja tuottamushen-
kiidit wangittiin. Kaikki paikat walla-
tuissa huonustoissa pengottiin repien ta-
peetteja ja rikkoen kalustoa. Kaikki arkis-
tot olivat tällaisen tapauksen waralta
kuitenkin jo ehditte saada turwaan. Wä-
tään waarallista eiwät lahtarit kuiten-
katon täältä penkotesjaan söhtäneet, enema-
pää kuin niissä kottitarkastustissaan,
joita tämän jälkeen useiden työläisten
kobeissa toimenpantiin. — Porwariston
asekaarttien säännöissä mainitaan myös
jotakin „kotien rauhan turwaamisesta“,
wieläköhän niillä säännöillä puujakow
ihmiisiä! Ei ainakaan Jyväskylässä,
sillä sikäläisten lahtarien waaka menette-
ly herätti inhoa kaikissa ajattelemissa
sanjalaisissa ei-sosialisistisjakin.

Tämän jälkeen kun en s i t t i oli työlä-
siltä riistetty heidän yhteinen kotinsa ja

Kaikki järjestötoimintaan tarvittavat edellytykset, kävivät lahtarit vasta useamman sadan miehen voimalla laupungissa majalle vier 44 sotilaan kimppeun, jotka eivät tietenkään tällaista ylitvoimaa vastaan rhyhtyneet taisteluun, vaan luovuttivat aseensa noin parikymmentä kymääriä lahtareille.

Nyt olivat lahtarit mielestään kurtanneet asemansa täydellisesti ja oimppasivoikin heidän rhyhtyensä äärimmilleen. Ihmiset, jotka usalsivat kadulla kufkea, jaiwai tarkasti waroa leskinäisiä puheitaansa, sillä urkintajärjestelmä oli valmistettu entisten santarmien malliin. Mahwiloissa istui kolo päivät passissa nauhattomia lahtareita, jotka korwai hōrōssä tarkkasivat lahtawilawieraidon puwetta. Wahingossa lähietyistä „lahtari“ nimityksestä saattoi olla seuraufsema wan, giseminen ja kotitarkastusja.

Nyt saattoi mhōssin kaitesta päätellä että lahtarit yhwästylässä valmisteliwat jonkinlaisia kesuspaikkaa itselleen, sillä hmpärästön lahtarijouko; alstomat kerräänhä laupunkiin. Muutaman päivän kuluttua rupefi kuitenkā näistä saapu-neista yhti ja toinen liivistämään tiehen-jä, kun heille selwisiwät tarkottukset. Kä-hiseuduisia oli nimittäin wärwätth wälēä yhwästylään uskoitelemalla sinne olewan tulossa jonkun rosmojoukon parrifeja rhyötämään ja näitä vastaan muka tar-wittin miehiä kolmeksi päiväksi laupun-kin. Paikkaa luvattiin 25 ml päivästä, laupunkia saavuttuaan parotettiin nä-mä wärwätth allekirjoittamaan 8 kl. jott-lakontrahti ja waadittiin kailista jonkin-lainen waga. Mhōs haalittiin wälēä lo-

toon suorastaan 450 ml. ja korkeampaa-kin kuukauspaikkaa vastaan. 500 ml. an- nettiin vielä kertakertaakaan waatetus- owuksi. Joukot muodostuimatkin siten lopulta jotenkin kirjawiiksi. Huonoimmat ainekset, jotka rahasia tekwät mitä hō- wānsä, kelpasitwa; mukan. — Sellaisia joukkoja oi päämäärästään tietoisten hō- läisten ole waikea moittaa. — Koulunuo- rison kesusudessa hlläpidettiin ennostusta isänmaallisilla lauluilla ja runoilla; mut- ta joukkoja warten taas oi warastossa kaimennakōisia rekilauluja ja renkuiuksia. Tällaisissa wiisuisja eiwät sanat aina ol- see; erikloisen hienosti walittuja ja hō- läisten näille kaarteille antama lahtari- nimiys omistettiin niissä lainostelemat- ta. Eräässä sellaisessa on m. m. seura- wat jakeet:

„Punakarvillaisja hōnnetähän heikkojen jaiden ratoon, Saksalaisilla pommeilla heitä lahtarit päähän jakoo“.

Sinä oima nähte kōkonhkalittujen lahtarijoukkojen kehitystasosta! — Kau- pungissa hmesitwät porwarilehde; otwat luonnollisesti mhōs mobilisoidut „jalon aatteen“ hgwähti. Niin lainostelematta ei liene koskaan porwarilehdissä kaslettu jörkhiä julkisuuteen kuin esim. yhwästylan „Kestisuomalaisessa“ mhlyhään. Eräässä siinä lehdesjä julkaistusja johtawasja kir- joituksesja, esitti murua meidän yhti- toistamme runonija J. Sijō m. m. erään runollisen ajatukensa seuraawaan runokkaaseen tapaan: — — — Suomen lanjasta on saatawa pois juurrutetuksi se mallontumouksen tuoma houre, että kaikki

ihmiset hntihessään olisimat samantyylois- sia. Suuri osa (hōtätelwä luokka) on maantien loasta syntyhnt ja on jälleen maantien loaan painettawa. — — —

Yhanteellinen ajatus, eifō totta? Kä- twä waan ettei Suomen hōwäesid enään halua tulla „maantien loaan painetuksi“, waan on nousut tähyä ihmisoikeuksia it- sellensä waatimaan. — Tällaisien neran- tuotteiden kiffäsi kiffättää „Kestisuomalai- nen“ pääastallisesti runoja ja saksasta kääneitthjä sotilaslexikonuksia. — Kun tällä talwain kiefōttu innostus lauhuu — se on jo lauhumassa — alkawat por- wariston „sotawoimat“ tutistua hōwin pieniin kōvymhsten ja elämäntokemus- ten terästämää tarmoia taistelussa woi- ton saavuttamiseksi tarwitaan; ei siinä runollisuudella ja rekilauluilla pitkälle poikita!

Kaupungin kouluisia eiwät enään lo- pulta toiminee; juuri muu; kuin yhtiō, osastot. Seminaarin miesosastolla oli sentään 5-6 oppilasta jola luo- talla, jolla antarasta painostuksesta huolimatta jatkoivat rauhällisina lu- kukaan. Oli outoa kun esimerkiksi uskonnon lehtori jätetiähän kimmäinsä kasarmille saapui luokalle opettamaan rakkauden kōstjä: „Rakastakaa lähim- mäsiämme ainakin itseämme!“ (!) — Wiimein kuitenkā huomasiwät opettajat, ettei jällejääneistä oppilasta enään ol- lut tottowa saada hntään eifhämään hei- dän joukkonsa ja silloin pantiin koulu kiinni. Seminaarin miesosastolla ajet- tiin kiffōppilaat pois asunnoistaan, joi- hin majoitettiin lahtareita. Muun soan- ti kiffettiin mhōs seminaarin ruokolas-

ta, sillä lahtarit olivat sentin haltuunsa. Näin ajottiin näillä lopu; taituutta ja pari saattikin rahattomana ja tuuattomana esymään lahtarien joukoon.

Popul, joilla oli mahdollonka lähteä taistelemaan omaa luottoansa, isänsä ja veljiensä vastaan, pyysi lupalippu- ja matkustukseen kaksikokoon keimolla millä hyvänsä. Esikunnonissa isä tuoneet lahtarit eivät kuitenkaan mitään lupalippuja näille oppilaille antaneet vaan kielsivät lähtemästä minnekään. Vieläpä olivat nämä oppilaat lahtarien mielestä niin vaarallisia, että heidät oli pidätettävä. Niinpä lahtarit, jotka eräs lahtareista, nuorisson lahtaritajana jurullisen kuuluisa Väinö Rivilinna, aseellisen joukkonsa kanssa vangitsi muutamia oppilaitaan ja kutsutti heidät tutkittaviksi, vaati heidän vankitsemisians. Tätä eivät muut herat sentään katsooneet tarpeelliseksi vaan lahkettiin pidätetty jaksen vapaitti.

Se riitti! Vapaaksi päässeet eivät enään toineet luottaa turvallisuuteensa, vaan oli lähdettävä palomatkalle etelää kohti. Muutamat lähtivät sukkilla, me pari miestä pääitimme lähteä hevoskyydillä Väijänteen itärantaa mödöten Heinolan kautta Lahteen ja sieltä eteenpäin.

Niinpä viime viikon sunnuntaina lähtimme koulukaupunkimme; pääsimme syrjäkatuon onnellisesti Jyväskylän rannassa odottavan ajurin rekeen ja annoimme huijata kohti etelää.

Matti Heinolaan.

Ensimmäinen majatalo, jonne poikkeimme, oli *Loivakassa*, noin 80 kilometriä Jyväskylästä. Läheemmäksi emme uskaltaneet pyyhkiä kääntä kääntä kaupunkilainen ajurimme takaisin ja meidän oli siitä lähtien tehtävä matkaa kieturikyydillä. Hoppiesämme lahtia majatalossa, jätti isäntä luoksemme ja heti ensi sanoista huomasiimme, että tavotvaisesti meidän oli majatalossa kiituttava, jos mielimme jatkaa matkaamme. Isäntä näky ojaavan „keski-suomalaisensa” jotakin tarkkaan, sillä hän antoi heti kuulla mielipiteensä punakaartilaisista ja sosialisteista. „Me on tyhjän maan päältä hävitettävä”, oli tämän pyhlewän kieturimiesänän „keski-suomalaisesta” ammentama ewangeliiumi. Sihen me katsoimme viisaimmaksi sillä lertaa tyhjä, waitakkaan emme usoneet sen lahtian niin tyhjänkertoisesti kuin isäntä nähti tulewan. Koska meidän mielipiteemme tässä kohdin lätwivät jotensin yhteen isännän kanssa, saimme me ilman enempiä waituusia hevoson ja jatkoimme matkaa *Rorilahdelle* *Rutolahden* majataloon. Yhmeellisen paikka! Isäntä epäilewän synkkä kuin wirtantolppa ja huoneiden sijustuksesta saattoi kuulla eläwänsä ajassa wähintäin pari kolme vuotta taaksepäin. Saan seinällä komeiksi näet suurena wärikuvapainoksena Nikolai Bertinen „korkeine puolisoineen ja lapsineen” ja muut seinien koristukset olivat samaa tyyliä. Näimme melkein kaikkien kaavohallitusten kentraalien kuvat wenääläisine tekstineen kunnioitettavilla sekä samaten kaikkii

vanhat sotalainasiist. Olti kuullut tulleen ja johonkin tsaarivallan ajoilta kerahtanut museon, mutta isäntä oli tyhjiäinen „isänmaanhstävä”, oikea manterheimilöisen peritupa. Hän ei lämmennyt ennenkuin kuuli meidän soitaman virittä katin nurkkaan ofetetuksa harmonilla. Silloin autaisi hän suunsa ja soitelisi ja punalaartilaisparat jaiwat taas rökkiinsä. Oi pyhä hihin-kerlaisuus! — Huolasin minä palostakin. — Jos lanjasimme vielä on paljonkin noin pimeätä joukkoa, niin kaitti uubistussej ja edisiys tuntuu jainakin jata vuotta kikan aikaiselta. — Virsi oli duinenkin lämmitänht tämänkin „vii- noifer, nohikaarin”, niin että pian taas istuimme reessä ja jaitoimme alakuloi- hin uuehin matkaa *Leiwonmäe* kke, jossa yövyimme suuresa kauppa- huoneen vieressä jalisia rakkien ja hii- rien parissa. Täällä olimme muuten enst- teriaa waivomoin tutkittawina. Namulla oli nimittäin ekbitth lemittää tietoa epä- lyttämien henkilöiden oleman matkalla etelää kohti ja nänpä saimmein paikka- kunnan poliisin ja muutamia lahtarien pomomiehen niskaamme. Eräs näistä, paikkakunnan kansakoulunopettaja, oli juttumme, entinen koulutoverimme. Siu- nasin sitä järjestelmää, joka oli tuffinut suuri koulussa ennen maaliskuun wal- tanmuutosta, sillä nyt saimme tästäkin kansonkasivattajasta miehen, jonka su- situksilla pääsimme jaitamaan matkaa- me oikeusloisina porwarillisen koulun jastwatteina. Ludimme min *Joitfaan* eli Joustaakin nimilain paikkakunta. Pitä- jänää nimen lausumat. *Sabämenä ihlähti*

ilosta kun Kirkonhalla lähestyessämme näin punalipun hulmuawan tangossaan työväenyhdistyksen katon harjalla. Oli- tohan jo tultu omien alueelle? — Ei sen- tään; vielä lävivät kiewarissa lahtarit nuuskimassa paperiämme ja taas saim- me kuulla vanhoj juttu. Paperimme oli- wt kunnossa, seminaarilaisobistukset auttoivat täälläkin. Punalaartiset kir- jat olivat paremmassa turvossa. Täällä muuten kuten muissakin kiewareissa nä- hji isäntä oleman lahtarien kanssa hji- sissä juonissa. Joka paikassa näe; wittö- teltiin hjiitä luotes tarkastusmiehet eh- tivät saapua. Tarkastuksen jälkeen ru- wettiin tinkimään hjiimajus- ta, sillä kaksien mukaan ei tulaan läh- tenht hjiidittämään. Raikkalla kiskottiin mekkin kolmentertoinen matku. „Kail- lisen hjiidistuntajestyksen” puoltajat osastivat hjiä nhlle laittomasti, kun ti- loisuus tarjoutui. „Jousta” jaitoimme matkaa *Harjo* koon, josta yönyttih- ämme pääsimme matkalle niin wittäteen ettemme ehtinee; nuuskijoiden hjiistin. Jälkellä Heinolan wälillä ei ollut enään kuin *Syymä*, jonka kirkonkylässä oli paikkakunnan lahtarien keskuspaikka. Siwuuimme sen kuitenkin onnellisesti ja pääsimme min taas kaupungin la- duille.

Heinolassa.

Jos joku wästth hällään ja taistelun selmeeseen niin mentöön k Heinolaan, tuulen että se on rauhallisin hjiä nhlään koto Suomen maassa. Siellä ei kulje ka- duilla patruulleja ei walfioisia eikä punaisia; monha häwähht seellä wain kulljestelee di-

fin hjihtyneen autioita katuja. Wallo- set ovat lähteneet Sismään ja punaiset lahteen ja Heinolaan ovat jääneet oi- noastaan wanhaj juoruummät ja huokai- sewat seminaarittytöt. Heinolassa on rauhallisempaa kuin missään muualla, mutta Heinolassa tiedetään kuitenkin enemmän kuin missään eskunnassa. Ei sinne tietoja saatu sähköteitse, eikä pu- helimella tai muilla wudenaitoijilla ko- jeilla, ei edes postitse, wain kunnan hei- nolalaiset keltiwä; itse jietonsa — „Tam- pere on wallattu” tiedetään Heinolassa eräänä päiwänä ja fittie kerrataan tarkal- teen kurtta paljon ja mimäläisiä sota- jaolista on saatu. Toisena päiwänä se- ruutetaan tuo tieto ja kerrataan että pu- nalaartilaiset ovat ottaneet wangiht ko- to jääkärijoukon 2008 miestä, wain kaffi pääst palenemaan. Seuraawana päiwä- nä peruutetaan taas: „Jääkäreitä onkin wangihtu 2000 ja wain hji si päästy palenemaan” j. n. e. oino loppumatto- min. Ja kunnan heinolalaiset uskotwat ja ihmettelewät. — Saimme kuulla hei- nolan työwäenkalolta, että matka laht- teen on wapaa ja waaraton ja niin läh- dimme päiwän Heinolaa ihmeteltwämme matkalle jälkeen.

Lahdesse.

Noin 2 km ennenkuin saawuimme kaupunkiin, tapasimme ensimmäiset puna- laartilaiset miehet. Se oli patruuli, jonka tehtäwänä oli wapauttaa matkustajat mahdollisista aseistaan ja meidänkin pie- net palolaislauffumme tutkittiin. Se lä- twi siwosti ja kohleliwasti ja patruulin joihtaja komenst miehe; laittamaan ta-

waramme samaan reilaan kuin olivatkin. —
Luntui kuin olisi raskas painajainen jättänyt kun silmäni kohistivat Lahden lomean kaupungintalon tornissa hulmuilevan punaisen viivin. Nyt olen viimein omien; luona! Kukaan ei enään pakotta minua tarttumaan aseeseen, jos en sitä itse halua, näen ympärilläni miehiä, jotka ovat läheneet taisteluun ja mojen aatteiden puolesta, jotka omaan rintaan; paisuttavat ja laulaa tahtoihin:

— — —
Thön orjat totton hädä nouskaat —
— — —

Bujasti nähtävätkin ihotäiße; asiaan kättuneen. Eräs osasto marssii kadulla vastaan: ihotäiße ihotäiße, katseksaan warma tietoisuus taistel. He. västä päämäärästä, Nuo miehet voitotawat kuollessaan! — — —

Menen kaupungintalolle estunkaant hankkimaan itselleni lupaliipun matkalle Helsingiin. Kerron kuulumiseni, kuden taistelusta, voitoista ja näen täällä miehillä, jotka pitävät kantoja täisään samaan tietoisien voittowarman ilmeen. Kun kadulla marssittavain. Uskon että ihotäißen asia on menetvä eteenpäin. —
Eaan lupaliipun ja kello 8:lla olen ase. malla. Sieltä on juuri lähdössä eräänä junalla Punakaartilaisia vintamalle „Kansainvälisen“ koitusessa kuffee juna hiljaa asemalta.

Ustun junaan ja näin lähdemme Hel. sinkiä kohti. Tuskin mitään täällä ju. nasfa eroittuu entisistä. Samankainen äreä lomeaväläinen kondukööri, kuin emon warhaankin, — wain jostus lä.

wät aseelliset punakaartilaiset läpi wau. nun tarkastellen lupaliippuja.

Siitäkinäen aseman lähellä tulee taas vastaan punakaartilaisjuna. Taas ku. uluvat „Kansainvälisen“ säweleet — —

Helsingistä.

Junamme saapuu Suomen kasawallan pääkaupunkin 11 oloissa torstai-illalla, rauhallista ja hiljaista. Saamme pitkän estimisen jälkeen asunnon ja uni on pian osansa ottamassa. — Seuraavana päivänä saamme tilaisuuden käydä itse „Keltaisessa talossa“, Suomen Kansan. waltuuskunnan „asunnossa“. Itseään waltuuskuntaa emme sentään näe, mut. ka sensijaan paljon muita puolueotve. reita, jotka kiireimmän laupalla puuhaa. wat raskaan hallintokoneiston kikkelle. Panemisesse, Kansanwaltuuskunnan ta. lolla on optimisimi tähdellisin. Siellä ihos. kennellään onkarasti, mutta ihoskennel. lään toimotillain, waloistin mielin it. oistina uuden ajan koitossa Suomen ihotäißenwalle kansalle.

Helsingistä saamme taas lupaliipun matkalle Turkuun ja niin saavumme lo. itäkaupunkimme kasan wärlon kesiäneen matkan jälkeen reippain mielin ja wa. kuutetuina siitä, että Suomen ihotäiße. is tämän taistelun avulla on astutwa aimo askeleen waloisampaa tulewaisuutte kohti.

Palojainen,

Aineisto 10.

Pikaoikeudenkäynnin tuomioluettelot

Jyväskylän suojeluskunta - Pikaoikeudenkäynnin tuomioluettelot

Aseelliseen kapinaan
osallistuneet

Syytetyn nimi:

Hult, Eeli Johannes
Huotarinen, Heikki
Hänninen, Arttur
Joki, Väinö Hykimys
Kettunen, Jalmari
Koskinen, Karl
Kotiranta, Jakob Hugo
Kumlin, Adolf
Laurinen, Wihtori
Lehtonen Eetu
Lindgrén, Kalle Ilmari
Mattila, Kalle
Oksanen, Kalle
Pöyhönen, Arvo Johannes
Salovaara, Kaarlo Engel-
bert
Suvinen, Herman
Tiitinen, Albert Vilhelm
Tuomi, Kalle
Valkonen, Juha
Valkonen, Heikki
Väisänen, Viktor

Punakapinaa
tukeneet

Syytetyn nimi:

Airola, Otto Johannes
Akselin, Hulda
Haak, Konstantin
Haltunen, Elina
Kari, Nikodemus
Koskinen, Hilda Matilda
Koskinen, Jalo Aatos
Kyllönen, Kalle
Mattila, August Paavo
Niinikangas, Alfred
Parkkonen, Daavid
Pitkänen, Hugo
Rantanen, Olga Elina
Rummukainen, Ida
Salmi, Kustaa Arthur
Salo, Niilo
Sinisalo, Alma
Tamminen, Väinö
Wathén, Hilma
Veijanen, Vihtor
Veijanen, Väinö
Punakapinaan

yllyttämisestä syytetyt

Syytetyn nimi:

Eteläaho, Maria
Hakonen, Wiljam
Hintikka, Karl Evert
Hirvonen, Johan Elis
Honkanen, Joel
Kangas, Abel
Liinamaa, Aarne Manuel
Närhi, Huuko Kalle Hjalmar
Puttonen, Jussi
Puttonen, Matti
Rainio, Toivo Ilmari
Rikander, Alex Nikolai
Ritsing, Tyyne
Taimonen, Väinä Johannes
Toivonen, Arvid Jaakko
Tulijoki, Aleksander
Tuomainen, Antti Albin
Utriainen, Emil

Aineisto 11.
Jennyn kirje II osa

lutta tiedän, että et koskaan tarttuisi aseeseen,
sillä olet sarojen voimaan luottava mies ja
siksi minä sinua niin rakastän.

Kairaten Jenny

Keskisuomalaisen uutinen Taulumäen kirkon palosta

Jyväskylän maaseurakunnan kirkko palanut.

Wahingot noin 200,000 mf.

Kuten osalle lukioloistamme jo viime sunnuntain numerossa tiedotimme, paloi Taulumäellä sijaitseva Jyväskylän maaseurakunnan kirkko sunnuntai- ja maanantai-illan välillä.

Klo 3 ajoissa yöllä ilmotti kaupungin palojohto tullen olemaan irti ja pian siihen yhtyi kukaan kukaan pilli. Pohjoisesta päin nähti wolontajastus ja kun kaupungista kerittiin palopaikalle, oli tuli kirkosta jo uhkaavassa wauhdiissa. Klo pohjoinen puoli kattoa paloi ja heitti kaattoi päättää, että herranhunnetta oli mahdotonta pelastaa. Muistuja tyllä tuotiin paikalle, josta kaupungista että Pohjoiselta, mutta eivät wesiuihnut kukaan tulleen kaatta ja yhdyttiinkin tämän wuolli wain juoksemaan läheisiä ajuinokemuhia.

Klo 4 wirtosi palopaikalle ja kello wuolalla jännityksellä seurattiin kukaan kukaan kukaan nähtelmää. Tuli lewisi wähitellen kello kirkon, katto luhistui ja seinät kaatuilivat. Witydoin se kelloi tapuiin, kelloi jona tulokirret ja kaatoi sen koptsi palawan kirkon päälle. Kuntamassa tunniessa oli niin kello temppele palaneena maan kofalle.

Kirkosta ennetettiin toki koutaan pelastoa kello kofakofakofa ja kirkkoastiat jeta erittäin arwofos. Gere Järnefeltin maolama alttari-taulu. Uudet kirkonkellot tuhosi tuli, jetaapatti ne pudotesiaan halfeiliwat pahasti. Samoa teta tuhoutuwat myöskin urut.

Temppele palosta koutafuanaolise aihentunut wahinko on juuri, ainalin noin 200,000 mf. Kirkko oli wafutettu 130,000 mf., urut 16,000 mf. ja irtainioto 9,000 markista.

Eken palon johdesta pidetysä woi liijituffinnosja on kanynt kofulle, että tuli oli jollain tarwain pööhnt irti lämmityslaitteen torwosta ja jöännt yhtenään kirkon laipioon. Kirkkoa oli edellisenä päiwänä lämmitetta jina klo 3 tioniessa, joten tuli jai pitkään yhtea enenntin jeta pööhnt tunniota tekowään wauhtiina.

Aineisto 13.

Jenny II puhelun osa

”Hei! Kuunnelkaa tarkasti, minulla ei ole paljon aikaa. Sain soittaa vain tämän yhden puhelun. Pystyttehän kumoamaan Toivoa vastaan asetetut syytteet, koska muuten tuomio pannaan täytäntöön. Kun olette saaneet koottua todisteet Toivon syyttömyydestä, lähtekää heti työhuoneesta ja tulkaa apuun. Aikaa ei ole hukattavaksi, luotan teihin.”

Valkoinen pakohuone - Tapaus Kaarlo Saari

KAARLO SAAREN HENKILÖHISTORIA JA OSALLISTUMINEN SISÄLLISSOTAAN

Valkoisen huoneen päähenkilönä on Kaarlo Ensio Saari (21.7.1898 - 5.12.1966). Saari valmistui Jyväskylän kansakoulunopettajaseminaarista vuonna 1921. Opiskeluaikaan Saari liittyi Jyväskylässä suojeluskuntaan ja taisteli sisällissodassa valkoisten puolella. Jyväskylän seminaarista tie vei taistelemaan ensin Kuopioon ja tämän jälkeen Pirkanmaalle aina Tampereen taisteluun asti.

Valmistuttuaan Saari toimi opettajana Jalasjärven kirkonkylän kansakoulussa. Puolisokin löytyi seminaarista kun rakkaus roihahti vuotta myöhemmin valmistuneen opettaja Hilma Saari (os. Siirilä) kanssa. Hän syntyi Alavudella 30.12.1895 ja kuoli 23.10.1992. Saari jatkoi sukunsa perinnettä, sillä myös hänen isänsä ja veljensä olivat kansakoulunopettajia. Myös Kaarlon poika liittyi sukunsa perinteseen myöhemmin.

VALKOISEN PAKOHUONEEN OHJEISTUS JA TEHTÄVÄ

Huoneen tavoitteena on alkuperäislähteiden tutkiminen ja tulkitseminen sekä historiallisen empatian harjaannut-

taminen. Alkuperäislähteenä toimii Kaarlo Saaren sodan jälkeen ainekirjoitusvihkoonsa kirjoittama kuvaus sodan vaiheista ja henkilökohtaisista kokemuksista. Oppilaiden tarkoituksena on löytää ja tutkia Saaren vihkon katkelmia ja muodostaa tämän avulla käsitystä Suomen sisällissodasta mikrotasolla ja ymmärtää yksittäisen valkoisen sotilaan sotakokemusta ja vaiheita sodassa.

Pakohuoneen tehtävänannossa oppilaille kerrotaan, että on vuosi 1921. Pakohuoneen suorittajat ovat Kaarlo Saaren entisiä opiskelukavereita Jyväskylän kansakoulunopettajaseminaarista. Kaarlo on muuttanut hiljattain Jyväskylästä pois, mutta on jättänyt osan tavaroistaan asuntoon. Uusi asukas on muuttamassa asuntoon ja Kaarlon tavarat aiotaan heittää pois. Kaarlo on itse estynyt hakemaan tavaroitaan ja kaipaa entisten opiskelukavereidensa apua. Kaarlo on antanut suorittajille tehtävän. Heidän pitää etsiä hänen asunnostaan erittäin tärkeä esine. Kaarlo ei halua kertoa tarkemmin, mikä esine on, mutta esine on niin arvokas, että Kaarlo on kätkenyt sen lukkojen taakse. Lukot pystyy avaamaan huoneesta löytyvien vihjeiden avulla. Erityisesti Saaren kirjoittamien tekstikatkelmien avulla tehtävässä pääsee eteenpäin. Oppilaiden tehtävänä on ratkaista lukkojen koodit Kaarlon vuoden 1918 sodasta kirjoittamien kokemustensa avulla ja löytää Kaarlon kaipaama esine.

Pakohuoneen suorittajille annetaan ohjeistus ennen huoneeseen menoa. Heille ilmoitetaan, että aikaa suoritetaan annettu tehtävä on 45 minuuttia. Tarvittaessa huoneen ohjaajat antavat vihjeitä, jotka tulevat huoneessa olevan näytön kautta. Huoneessa on kamera ja mikrofoni, jonka kautta voi kysyä apua, jos sitä tarvitaan. Suorittajille ilmoitetaan, että ympäristöä saa ja pitää tutkia. Esineisiin saa koskea ja tutkailla. Voimaa ei tarvitse käyttää ja kiipeily ja paikkojen hajottaminen ovat kiellettyjä. Laukut avataan järjestyksessä. Yhdellä koodinmurtajalla tai koodilla voi avata vain yhden lukon, eli toisin sanoen vihje, jolla saa yhden lukon auki, ei hyödytä enää muiden lukkojen avaamisessa. Suorittajille muistutetaan, että on syytä keskustella muiden kanssa kaikesta mitä löytyy.

PAKOHUONEEN SISÄLTÖ JA KESKEINEN REKVISIITTA

Valkoisen puolen pakohuone on Saaren asuinhuone. Huoneessa on rekvisiittana pöytä, jonka päällä on katkelma Saaren kirjoittamasta ainekirjoitusvihkosta ja vanha silmälasiketelo silmälasineen. Kun Saaren vanhat opiskelut astuvat huoneeseen sisään, he löytävät neljä lukittua salkkua. Salkut ovat huoneen keskeisimmät esineet, sillä ne sisältävät vihjeitä Saaren antaman mysteerin ratkaisemiseen. Tämän lisäksi viimeisessä salkussa on Saaren kaipaama esine ja pakohuoneen lopullinen ratkaisu. Pöydältä löytyvä vihkon palanen sisältää tietoja Saaren ensimmäisistä vaiheista sisällissodassa. Katkelmasta selviää Saaren liittyminen suojeluskuntaan¹, minkä toiminta jouduttiin aluksi naamioimaan vapaaehtoisen palokunnan toiminnaksi². Viittaaminen palokuntaan toimii vihjeenä ensimmäisen lukon koodin ratkaisemiseen. Silmälasiketelo vanhoine silmälasineen vihkon vieressä luo huoneeseen ajan hengen mukaista tunnelmaa. Viittaus palokunnan toimintaan johtaa huoneessa olevaan vanhaan valokuvaan palokunnasta.³ Kuvan jokaisen palokuntalaisten kypärään on kirjoitettu käsin satunnaisia numeroita luomaan ihmetystä siitä, mitä nämä kyseiset numerot ovat. Kuvaan on myös piirretty mystisiä merkkejä. Merkkejä varten huoneen suorittajien on löydettävä paperinpalanen⁴, johon on merkitty taulun

1 Katso aineisto 1.

2 Katso aineisto 2.

3 Katso aineisto 8.

4 Katso aineisto 11.

kuvan kaltaisia, yhdistäviä merkkejä. Paperin palasen löytää vanhan virsikirjan välistä. Paperin palassa on myös alaspäin osoittavia nuolia epäsymmetrisessä muodostelmassa. Kun paperin palan laittaa kuvaa vasten oikeaan kohtaan toisiaan täydentäviä merkkejä apuna käyttäen, näyttävät paperin nuolet oikeiden palokuntalaisten kohdalla olevia numeroita. Tämän numerosarjan avulla avautuu ensimmäinen salkku ja opiskelijat pääsevät jatkamaan mysteerin ratkaisemista.

Ensimmäisen salkun sisältä paljastuu toinen pala Saaren vihkosta, mutta tämän lisäksi myös revitty pala karttaa. Kartan palanen on osa vuoden 1918 Jyväskylän karttaa. Huoneeseen on piilotettu neljä kappaletta kartan paloja, joiden myötä saadaan koottua kokonainen kartta.⁵ Näin ollen suorittajien onkin tutkittava ympäristö tarkkaan.

Kartan palat löytyvät seuraavien esineiden luota.

- Vanha kaappi, jossa on lukollinen vetolaatikko. Lukon avain on on piilotettuna siten, että sen voi ilman vihjetä löytää (kukkaruukun alla).
- Naulakossa roikkuvan manttelin povitasku.
- Vanhan kirjan välissä.
- Naulakossa roikkuvan sotilaslakin sisällä.

Näin ollen huoneessa oleva rekvisiitta ei ole pelkästään koristeellista, tunnelmaa luovaa esineistöä, vaan tarkemman tutkimisen arvoista tavaraa. Mitään esinettä ei kannata jättää tutkimatta. Kartan kokoaminen ei kuitenkaan itsessään riitä, vaan karttaan on piilotettu useita kynällä merkittyjä numerosarjoja, joista vain yksi on oikea avaamaan seuraa-

5 Katso aineisto 9.

van lukon. Näin ollen huoneessa olevien on luettava salkun sisältä löytynyt vihkon palanen. Vihkon pala sisältää suojeluskunnan salaista toimintaa Jyväskylässä. Tärkeimpänä pääkohtana toiminnassa oli kokoontuminen seminaariharjulle ja aseiden luovuttaminen suojeluskuntalaisille⁶. Kartan oikea numerokoodi löytyykin juuri Harjun kohdalta ja tämän myötä huoneen suorittajat pääsevät avaamaan kolmannen laukun.

Toisen salkun sisältä paljastuu jälleen palanen Saaren ainekirjoitusvihkosta, joten huoneen osallistujien on jälleen ratkaistava seuraavan lukon koodi lukemalla vihkon teksti tarkkaan lävitse. Tässä tekstikatkelmassa käsitellään Saaren liikkeellelähtöä ja matkaa kohti Kuopiota sodan ensimmäisiin taisteluihin⁷. Jotta tekstin vihje aukeaisi tehtävän tekijöille, on heidän etsittävä huoneesta paperinpalanen, jossa on numeroita ja jokaisen numeron perässä kaksi satunnaista kirjainta.⁸ Paperinpalan löytää pienestä rasiasta, joka puolestaan on piilotettu vanhan saappaan sisällä olevaan villasukkaan. Rasian sisällä on myös sukanvarteen piilotettuja 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun aikaisia markan seteleitä, jotka puolestaan ovat pelkkää rekvisiittaa ja mielenkiintoista esineistöä katseltavaksi. Numeroiden perässä olevien kirjainten avulla kuitenkin voidaan muodostaa sana, jolla seuraava lukko aukaistaan. Oikea sana koodin ratkaisemiseen on KU-OP-IO.

Kolmannelta salkusta löytyy vanhoja hylsyjä, jotka kuvastavat Saaren käymiä taisteluita ja kerättyä tavaraa rintamalta. Tämän lisäksi laukussa on myös kuva Kalevankankaalta⁹, missä Saari kävi ankaria taisteluita, mutta kuva ei varsinaisesti liity mysteerin ratkaisemiseen. Tämän lisäksi laukusta löytyy viimeinen palanen Saaren vihkosta, missä käsitellään taisteluita Kalevankankaalla¹⁰ ja sodan jälkeistä kotiinpaluuta. Viimeiseen salkkuun löytyvää vihjettä varten on tehtävän tekijöiden perehdyttävä entistä tarkemmin vihkon tekstiin, koska esineistöä ei enää tässä vaiheessa ole apua. Tekstiin on piilotettu pieni vihje (yksittäinen sana "kotiin" on alleviivattu), jonka avulla voidaan ratkaista viimeisen laukun koodi. Vihje viittaa kotiinpaluun päivämäärään¹¹, millä kyetään avaamaan viimeinen lukko.

- 6 Katso aineisto 3.
- 7 Katso aineisto 4.
- 8 Katso aineisto 10.
- 9 Katso aineisto 12.
- 10 Katso aineisto 5.
- 11 Katso aineisto 6.

Viimeisen salkun sisältä löytyy lopullinen ratkaisu mysteerin ja Kaarlo Saaren kaipaama esine. Laukun sisällä on taulu Kaarlon tulevasta vaimosta, Hilmasta¹² ja tämän lisäksi vielä kihlasormus. Pakohuoneen tarinan mukaan Kaarlon oli tarkoitus kosia Hilmaa ja näin ollen hänen oli tärkeää saada tarkkaan varjeltu ja suojeltu esine pois asunnosta ennen sen tyhjentämistä. Tarina itsessään on täysin keksitty, mutta vuonna 1922 Kaarlo ja Hilma avioituivat oikeasti, joten tarinan juoni ajallisesti olisi voinut hyvinkin pitää paikkaansa.

KAARLO SAAREN AINEKIRJOITUSVIHKO KESKEISIMPÄNÄ AINEISTONA

Valkoisten pakohuoneen keskeisimpänä aineistona toimi Kaarlo Saaren ainekirjoitusvihkon kirjoitukset. Kirjoitukset on kirjoitettu sodan jälkeen, ei sen aikana, joten varsinaisia päiväkirjamerkintöjä ne eivät ole. Ne kuitenkin kuvastavat Saaren omia ajatuksia ja kokemuksia sisällissodan tapahtumista kronologisessa järjestyksessä, alkaen suojeluskuntien perustamisesta päättyen Saaren kotiinpaluuseen. Käsialan tulkittavuus vaikutti vahvasti aineiston valintaan, sillä katsoimme sen olevan haasteellisuudeltaan sopivaa lukioikäiselle. Leikkeet päiväkirjasta on skannattu, eli säilytimme alkuperäislähteen sellaisenaan ilman puhtaaksikirjoitusta tai lisäyksiä. Pyrimme leikkaamaan aineistomäärää sopivaksi niin, että keskeiset asiat ovat tulkittavissa suhteellisen helposti, eikä luettavaa ole tehtävän aikaan ja tarkoitukseen nähden liikaa.

- 12 Katso aineisto 7.

Aineisto 1

Jyväskylän yliopiston museo

'Kaarlo Saaren ainekirjoitus Jääkärit ja suojeluskuntain syntyminen

Jääkärit ja suojeluskuntain syntyminen.

Koko suuren maailmansodan ajan oli Suomessa varustauduttu aktiivisilla toimilla ajamaan ryssä pois maasta. Sitä varten oli täältä salaisesti lähetetty jo heti sodan alkaessa miehiä Saksaan saamaan saksalaisen sotilaskorvaukseen. Heistä tahdottiin valmistaa päällekoita luotavalle Suomen armeijalle. Nämä Saksassa olleet miehet, jääkärit, sitten pääasiassa johtivatkin taisteluissa meikäläisiä. Jokaisen täytyi tunnustaa, että nyt oli ryssän poisajamiseen suurin mahdollisuus. Venäjä

Kaarlo Saaren ainekirjoitus Suojeluskunnan perustaminen seminaariimme

oli Saksa vastaan taistellessaan siihen määrin heikontunut. Senpä takia ja kesällä vuonna 1918 alettiin perustaa suojeluskuntia, joiden kuitenkin suuren painostuksen takia läytyi esiintyä vapaaehtuisten palokuntain nimellä. Seuraavana syksynä ne tulivat jo julkisiksi, vaikka harjoituksia vielä oli pidettävä salassa.

Suojeluskunnan perustaminen seminaariimme.

Muutamia viikkoja ennen marraskuun suurlakkoa oli meillä, Jyväskylän seminaarisillakokous suojeluskunnan perustamisesta. Kaikki kokouksen osanottajat, joita oli 63, kannattivat sitä. Suitenkin jäi vielä muutamia asioita

Kaarlo Saaren ainekirjoitus Ensikerran ase kädessä

Ensikerran ase kädessä

Pimori illaksi tammikuun 18^{ps}. Päivällä oli istuttu kaikessa rauhassa koulun penkillä. Illalla tuli yhtäkkiä hälytys: „Pojat voimistelusalin kello 7!” Jonkun verran uteliaina ja seikkailukaluisina määrättyyn aikaan kokoontuimme. Meille ilmoitettiin osteran lühkeellä niin paljon epäilystä, huhuja ja safsaraisuutta, että on ottava varuillaan. Päätettiin kokoontua yöksi kaikki yhteen. Yhtymäpaikaksi sovittiin seminaariharju. Kaikkien oli saavuttava

Aineisto 4
Jyväskylän yliopiston museo
Kaarlo Saaren ainekirjoitus Matka Kuopioon

Matka Kuopioon.

Meitä oli nyt 28 miestä, jotka ennimmäisiksi joutuivat Jyväskylästä lähtemään taisteluun. Seminaarilaisia oli 16. Junalla lähdettiin Jyväskylän asemalta Pieksämäelle. Kanaa oli kertynyt aseman lähistöille katsomaan lähtöä. Lähti tuntui vähän oudolta, mutta olimme niin innostuneita, ettemme sitä paljon ajatelleet. Matka sujui onnellisesti. Kijaa kuljettiin. Tyhjä veturi kulki edellä ja junamme sen perässä. Pönttövuoren tunnelia vähän pelkäsimme, kun siellä piti olla maan alla kokonaista 8 min. Pieksämäellä saimme kekviä ja vähän syömistäkin. Sieltä vasta

Kaarlo Saaren ainekirjoitus Hyökkäys Kalevankankaalle

Hyökkäys Kalevankankaalle.

Meruhylläsi viivyimme teistä viikkoa
 Toivinaan olimme varakotjana ja välistä hyökkä-
 käsimme stummaina. 28.p. jouduimme
 hyökkäämään Kalevankankaalle. Juuri ete-
 nomista valmistettavissa aikoi punaisten pando-
 sarianto yllättää meidät. Sen kuultuakin
 saimme vallattua. Kirään huula puhkain
 rennailion, johon se tuli taistelukyvyttömäksi.
 Niin suron sotaraaliin saamieista innostu-
 meina lähdimme ryntäämään rinnettä
 ylös kankaalle. Punaisten huojasta vasta-
 rinnasta huolimatta valloimme heidän
 ason ason. Tämä taistelussa jouduimme heit-
 somaan vihollista silmästä silmään. Vasta
 häipommeillä saimme heidät antautumaan.
 Eräs pieni silmänräpäys on iäksi painunut

Aineisto 6
Jyväskylän yliopiston museo
Kaarlo Saaren ainekirjoitus Kotiinpaluu

puu. Olimme taas vapautuneet sodan rasit-
teista painajaisesta. Tuumimme ideramme
toimintamme itse määrääviä.

Huhtik. 12 p. saavin paljon odotettuna
kotien. Siellä oli terävästi muokkailtu,

vielä palasin. Aikaisenaan eivät vanhempam-
minua enää laskoneet ointamalle kun
paikot eivät sitapaitri vielä olleet parant-
uneet, niin on sinne itseään suuresti
hahmuneet. Avoelin vapausodassa ja minun
oraksoni riittävästi toimivani.

Pajon vapausodassa on uhrautuu.
Pajon häiritty -vilua nälkää ja muuta
kurjuutta - On opitottu suurta urhollis-
uutta ja itsensäkieltämistä. Tuloraisuus
näyttää, mitä niistä leikkie löydöyminne.
Maamme saatiin toin itonäisohoi, mistä
mikä kerran on kurjuuden, mihin niin
monen perheille nyystahettomasti ja nyystö-
mästikin joutui, niin valkean -kun punaisen
Suomen alueella. Silloin koefataam umpcon
se aukko tää jopro, mikä aukko vapausodassa
eri kansaluokkain välille.

Aineisto 7
Jyväskylän yliopiston museo, K1814:31

Kuva Hilma Saaresta

Aineisto 8

Kuva palokuntalaisista

Ahokas Tuomo, kuvaaja.

Pikapalokunta Ruiskuhuoneen Pihalla.

(<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:KK4878:180>)

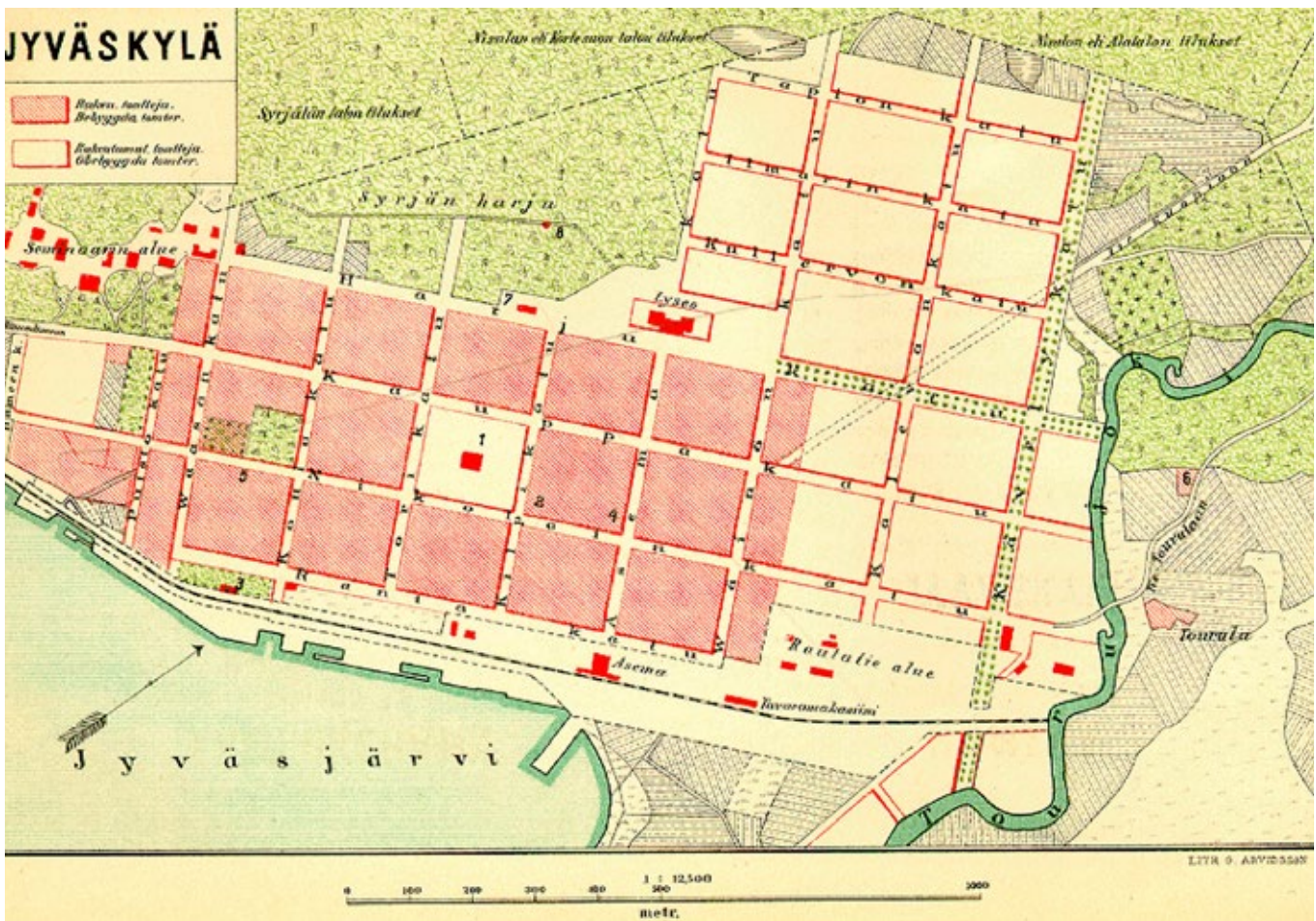

Aineisto 9

Suomi: kartasto / Finland: kartbok.
Helsinki: Suomen matkailija-yhdistys, 1902.

Jyväskylän kartta vuodelta 1902

Aineisto 10

PA=1   KU=2   NE=3   IV=4

SS=5   AT=6   OP=7   HI=8

JU=9   IO=0

Aineisto 11

Aineisto 12
Tampereen museoiden kuva-arkisto, HM D/2549 Aamulehti

Kalevankankaan hautausmaan muuria Messukylän maantien varrelta.

Matti Rautiainen, Riitta Tallavaara, Sanni Kupiainen & Anna Veijola (toim.)

HISTORIAA LUKKOJEN TAKANA

Historian tutkijan työtä verrataan usein salapoliisin työhön. Rajallisista johtolangoista on pyrittävä luomaan uskottava tulkinta sille, mitä tapahtui ja miksi. Tällaisia elämyksiä tarjoavat myös suosittu pakohuoneet, joissa huoneessa olevien vihjeiden avulla on löydettävä koodeja, jotta lukkoja saadaan auki ja päästään lähemmäs ratkaisua. Kun nämä kolme asiaa laitetaan yhteen syntyy tutkivaa historian oppimista salapoliisityön tapaan.

Tässä kirjassa esitellään pakohuoneiden käyttöä historian opetuksessa. Marras-kuussa 2018 Jyväskylän yliopiston Seminarium-rakennukselle pystytettiin kaksi vuoden 1918 tapahtumiin sijoittunutta pakohuonetta. Ne esitellään tässä julkai-ssussa yksityiskohtaisesti, joten jokainen voi halutessaan rakentaa ne omalle koululle. Tai inspiroitua muuten vaan pakohuoneista ja niiden käytöstä histo-rian opetuksessa.